Kirke og Kultur

Indhold:

Redaktør: Eivind Berggrav

Kirke og Kultur utkommer med 1 hefte hver maaned undtagen i juli og august. Abonnement kr. 10,oo pr. aar, utlandet kr. 15. Kan bestilles paa postanstalter, hos bokhandlerne og i ekspeditionen, Raadhusgaten 30 B. Eftertryk av tidsskriftets artikler er forbudt.

HEFTE 2 FEBRUAR 1928 35. AARG.

STEENSKE BOKTRYKKERI JOHANNES BJØRNSTAD A/S. OSLO

REDAKSJONELLE NOTER

NORSKDOM OG NORSK KIRKE

Der har ved et par leiligheter — således også i en artikkel idag i Kirke og Kultur — vært slått på at der kanskje holdt på å danne sig et «hardna partistandpunkt» imot nynorsken i kirken. Det skulde da særlig ha kommet frem ved et par kirkestengninger ved sommerstevner på Sørlandet og i det aller siste i form av uvilje mot Nynorsk salmebok. Men bortsett fra rent lokale hendelser, så må det sikkert kalles å se syner ved høilys dag når man nu tror å kunne tale om en partidannelse mot nynorsk kirkeinteresse. Der er all grunn for dem som fører slik tale, til å gi nøie akt på sig selv at de ikke med overdrivelsene puster gass i uviljens ballon.

Men på den annen side er der også all grunn til at kirken til enhver tid besinner sig på den nynorske bevegelses stilling innenfor norsk kirkeliv. Det blir ellers så lett til at små døgnergrelser også for den får bestemme helhetssynet. Og det spørs kanskje om ikke — alt i alt — kirkens menn stundom kan være blitt fristet til å undervurdere den frilynde ungdomsrørsle og målleirens plass i Norges kirke.

Man kan jo si hvad man vil om hele denne nasjonale bevegelse — det står allikevel ikke til å rokke at bevegelsen hele tiden har hatt ikke bare en religiøs, men en likefrem kirkelig understrøm. Ja, denne strøm er vel noget av det merkeligste i nyere norsk kirkeliv!

I en tid da ellers alt drog vekk fra kirken, da indremisjonen drog til sin kant og skapte motsetningen mellem «de troende» og kirken og selv vilde være den eneste levende menighet i landet, — i en tid da europeisme og «frisinn» trakk på skuldrene av alt religiøst og da marxismen endog satte inn med direkte kamp mot alt som het kirke, — da kom denne nynorske bevegelse og *interesserte sig for kirken.*

Det var såvisst ikke fordi kirken interesserte sig for den! Det tok sig snarere ut som om kirken i førsten motarbeidet

bevegelsens idealer og især dens praktiske tiltak (f. eks. folkehøiskolen). Ingen kunde funnet det underlig om der av denne flokken var blitt noen riktige kirke-bitere. Men slik blev det ikke! De fortsatte ufortrødent å interessere sig for kirken.

Man sier: det var bare tom kling-klang av en faneinnskrift dette med «norskdom og kristendom»; det siste av ordene merket man aldri noe til; — takke oss til for den *kristelige* ungdomsbevegelse!

Svaret på dette må være et nytt spørsmål: hvorfor hadde da disse fylkinger det alltid så travelt med det som angår kirken, *hvorfor slapp de ikke likesågodt kirken?* Det ligger nær å innby til en sammenligning med fenomener av nyere datum: sportsbevegelsen eller arbeider-ungdomslagene. Kirkens skyld overfor disse siste helt ufortalt — hvordan skulde det ha gått om ungdomslagene og målbevegelsen utover landet hadde stillet sig på samme måte i ledelsen av ungdomslivets forhold til kirken? Når kirken idag betenker dette enkle forhold, må den ikke da bli varm? Varm av uforskylt glede og takknemlighet. Varm fordi disse fylkinger ønsker å få stå midt i Norges kirke!

Det nytter ikke å komme med at der i enkelte bygder og ved enkelte fester kan være beklagelige fenomener og dårlig disiplin — slikt hender ved misjonsbasarer og frelsesarmémøter også — og det blir aldri riktig når man dømmer en hel vev efter enkelte uheldige islett. Nu har vi i denne sak en historie å se tilbake på, og av historien kan vi lett utfinne hovedtrådene i den nasjonale bevegelses kirkeinteresse. Den hele tid har den holdt frem kristendommen som et merkesord; årvisst har den holdt sine stevner med kirkegang; særskilte ungdomsprester har den sørget for året rundt til bygd og by; den har ødslet penger og strev på kirkelig liturgi og på andaktsbøker. Og når vi så nevner Nynorsk salmebok — må vi da ikke, tross alt, stanse op ved det faktum at bevegelsens første store litterære samlerverk kom til å bli en kirkesalmebok — et monumentalt bevis for det indre fellesskap med kirken!

Det kan ikke hjelpe hvad private meninger og standpunkter de enkelte innen kirken kan ha i de saker som denne bevegelse går i ilden for, — her må man lære å skille mellem hvad man ser med privatøiet og hvad man ser med kirkeøiet. Og så kan

vi ikke være blinn for at der ligger en varm virkelighet i glosen om norskdom og kristendom. Det er neppe for sterkt sagt at nynorskens innsats i kirkelivet har betydd den sildige fullendelse av en hoveddel av reformasjonen i Norge og at bevegelsens kirketroskap har betydd bondeungdommens bevarelse for kirken i en brytningstid.

Selvfølgelig får der like fullt være plass for åpne ord i åpne situasjoner. Slikt hører til, skal vennskap vare. Men det skar aldri at man gjør sig bevisst det bærende fellesskap. Det kan gjøre dagens brytninger renere og ofte ta brodden av dem.

Har kirken som sådan noen gang hatt noen brodd mot nasjonalfylkingen, så er den for lenge siden brutt og den skulde aldri bli brynet op igjen.

PSYKOLOGISKE NEDERLAG

Talleyrand pekte engang krasst på at den psykologiske virkning kan være mer å frykte enn den moralske dom. Det var da Napoleon hadde latt henrette hertugen av Enghien at Talleyrand sa: «Dette er mer enn en forbrydelse, Deres majestet, det er en dumhet». I denne kyniske sats ligger tross alt den sannhet at i politikk kommer det ikke bare an på handlingen selv, men også på *hvorledes nyheten om den vil virke.* Det vil si det kommer an på psykologien.

Fra nyere kirkehistorie foreligger to små handlinger som i sine store virkninger illustrerer dette forhold. Det er to statsråders fallrebshandlinger. Den ene lot sig ved avgangen utnevne tii et underordnet embede, og på grunn av den store virkning det gjorde, hadde han «alltid siden grunn til å minnes det med glede», sier han selv. Han blev da heller ikke gammel i den lille stilling. — Den annen tok et embede som han godt kunde fortjene å få, men han tok det på en slik måte at virkningen blev den rene forferdelse. Med Talleyrands gloser: han gjorde en serie dumheter som for folket måtte ta sig ut som forbrydelser.

Dumhet ligger alltid i sådanne tilfeller i det psykologiske. Der var ved Vestre Aker-historien sørget for et førsterangs orkester av psykiske effekter: Først det *plutselige:* kirkestatsråden går av i utide uten nogen offisiell grunn; det setter straks fantasi og gjetninger i sving! — Dernæst det *hemme-*

lighetsfulle: han er ikke opført blandt ansøkerne, journalistene blir narret i departementet, — det setter jaktinstinktene i sving! — Så det *dramatiske:* der arrangeres en påfallende behandling, der *skjer noget,* bak kulisser, — folk strekker hals! Endelig har vi de mange *kontrast-effekter* i saken: en som vil tjene Gud, søker angivelig Mammon (som arbeiderpressen uttrykker det); en som nekter andre å søke i utide, gjør det selv; o. s. v. — Sandelig, man må innrømme at ingen psykisk regissør kunde stelt det hele mer effektfullt til!

Midt i denne effektenes heksedans nytter det ikke å spørre efter realitetene. Det nytter ikke å veie rolig hvad der virkelig er å dadle ved tilfellet og hvad der bør fremføres til forklaring og forsvar. Alt slikt blir feiet bort. Bare én ting står tilbake: virkningen blir ganske uforholdsmessig stor i forhold til faktum. Man behøver ikke å lese arbeiderpressen utover landet, man behøver ikke høre hvad der sies i societeten for å vite at episoden med Vestre Aker betyr et stort psykologisk nederlag for den norske kirke, som vil virke lenge. For vel er publikums hukommelse kort når det gjelder realiteter og livserfaringer, men når det gjelder dramatiske episoder, som egner sig til legende, — når det gjelder enkle hendelser som setter *følelsene* i sving, da er publikum som barnet: da husker det lenge.

Der er intet å gjøre. Slikt kan ikke repareres. Prøver man på det, blir det bare verre.

Men der er noget å lære. Ikke bare for tilfeller som ligner dette — de er sjeldne. Men for kirkens optreden i det hele på offentlighetens tribune. Kirkens menn har ikke lov til å «heve sig over» hvordan en handling eller et ord må ta sig ut hos «verden». De må lære at pressen og partivesenet har skapt en ny psykologisk atmosfære. Man kan ergre sig over pressen, man kan si at den fordreier alt og bare vil utsuge sensasjonsstoff av alle ting, man kan dømme pressen så meget man vil. Men man har ikke lov til å la være å regne med den. Og man har ikke lov til å snakke om forfølgelse og verdens ondskap hvis man har stelt sig tankeløst klosset og blir utsatt for ubehageligheter eller kommer til å gjøre komisk figur. Det er på ingen måte kirken uvedkommende om der får danne sig falske billeder av dens menn på det billedteppe som daglig rul-

les op for folkets store masse. Det går derfor ikke an at de som er kirkens ordførere snakker og handler som om deres ord og gjerninger bare notertes av den krets som er deres nærmeste meningsfeller. Tenk på hvad det ofte sies på «kirkemøtene» for åpne dører! Her trenges der sandelig et kursus i forskjellen mellem å optre for venner og for all verden. Er vi først en folkekirke, så er folkets psykologiske dom noget vi er pliktig til å ta hensyn til.

En ting er å forarge slik som korset må gjøre det og slik som all mandig protest gjør det; een ting er saltet og saltets svie. Her går ingen av veien for psykologisk atmosfære. Det kommer i det hele tatt ikke an på om man blir dømt eller rost av mennesker.

Men det kommer virkelig også litt an på at man ikke ved dumheter unødig kompromiterer kirkens verdier.

PSYCHOANALYSEN

Ved sogneprest ANTON JOHNSON.

(Da alt nu retningen, saa ny den er, har frembragt en hel litteratur og alt har delt sig i forskjellige grupper, tør det være nødvendig at forutskikke at nærværende fremstilling bygger paa indtryk fra dr. Pfisters foredragsserie her i Oslo samt fra forskjellige av prof. Freuds skrifter.)

For det første maa erindres psychoanalysens tilblivelseshistorie hvis man retfærdig skal bedømme dens fortrin og mangler overfor det ældre og enda almindelige syn paa psychologien. Den ting nemlig at den skylder sin oprindelse den medicinske behandling av en bestemt gruppe sindslidelser, de saakaldte neuroser. Først efterhaanden fandt man rent eksperimentelt at en hel række tilstande ikke bare hos syke mennesker, men ogsaa hos ellers helt normale viste lignende træk og kunde behandles paa lignende maate, og først dermed kom man til her at skimte grundtrækkene — eller rettere kanske: visse grundtræk — for en ny, delvis helt ny, opfatning av den menneskelige psychologi. Længer er man dog ikke kommet, selv de mest overbeviste tilhængere vil ikke hævde at en ny psychologi alt ligger færdig, end ikke i hovedtræk; det kan da selvfølgelig heller ikke ventes efter den korte tid i hvilken disse undersøkelser enda er blit drevet. Ut herfra vil man forstaa — og undskylde — de ensidigheter navnlig hos Freud, som for mange gjør den hele retning usmakelig. Først den voldsomme betoning av det seksuelle moment som tiltross for hans egen benektelse herav vel maa indrømmes i hans fremstilling at skyve alle andre tilside. Dette kan ha flere aarsaker men vel væsentlig den at — ethvertfald ifølge ham — ved de nævnte neuroser dette moment helt er det tilgrundliggende.

Likesaa hans utpræget schematiske syn paa psychologien; han skjærer alle over én kam, vil hos alle gjenfinde ganske det samme billede, gjør det ogsaa, men stundom kun ved tankekombinationer som for den utenforstaaende virker mildest talt lidet overbevisende. For almindelig psychologi er jo dette en feil, men den kan forstaaes let nok: I en bestemt avgrænset sygdomsgruppe vil schematisering være baade berettiget og nødvendig, og det vil være ganske uundgaaelig for en banebryter slik som Freud er, at han til det nye videre virkefelt medbringer forestillinger og arbeidsmethoder som bare passer fuldt ut paa det snevrere. I disse henseender virker dr. Pfister som et betydelig fremskridt — kanske ogsaa fordi han baade som germaner og som prest staar os saa meget nærmere end Freud hos hvem vi stadig blir mindet om jøden og den typisk gammeldagse materialist. Og dog er det dypeste grundsyn det samme. Det har vundet stigende utbredelse blandt fagfolk og skulde ogsaa fortjene den største interesse i videre kretser, for det maa fuldt indrømmes, hvad man saa forøvrig mener, at det bringer synspunkter og reiser spørsmaal av indgripende betydning netop for den hverdagspsychologi som nærsagt alle mensker til stadighet har bruk for i livet. Og for dem hvis livskald det er at behandle og efter evne retlede andre menskers sjæleliv, det syke som det friske, presten og læreren like fuldt, som nervelægen, for dem burde kjendskap ogsaa til psychoanalysens synspunkter og tanker bli en selvfølge.

*

Grundsynet kan lettest beskrives som en modernisering av den gamle theori om dæmonbesættelser, den at det meste om end ikke alt ondt paa legeme og sjæl skyldes kræfter av aandelig art, fremmede for og fiendtlige mot menskets høiere bevidsthetsliv. Tross dettes motstand har de under visse forhold evne til at trænge ind i og undertvinge det og saa ut herfra beherske mensket og skade det, baade sjælelig og rent fysisk. Naturligvis er ikke disse kræfter her opfattet som personlige dæmoner, men ellers er betraktningen i alt væsentlig den samme. Det er karakteristisk nok at selv for Freud blir her de rent mythologiske billeder og uttryk de ene natur-

lige — i den grad at man kan vente lidt av hvert naar moderne overtro faar fat i saken.

Dette staar som man ser i skarp motsætning til det almindelige populære syn paa den bevidste og ansvarlige vilje som den suveræne magt i sjælen, men ogsaa, og i enda skarpere, motsætning til den ogsaa noksaa almindelige opfatning om at de fysiske aarsaker har den overveiende betydning ikke bare for legemlige men ogsaa for aandelige tilstande. Saa sterkt fremholder særlig Freud de rent aandelige aarsaker at man uvilkaarlig blir mindet om Christian Science o. l. — for ikke at tale om Paulus's bekjendte utvikling i Rom. 7, 15 flg. («Jeg gjør ikke det jeg vil, men det jeg hater det gjør jeg» o. s. v.) der ganske klart gir samme grundsyn. — Og dog er som sagt Freud gammeltroende materialist!

Den begrundelse som gives er her som ellers velgjørende fri for theoretisk logiske spekulationer; den bestaar helt i gjennemgaaelse av rækker av rent eksakte tilfælder. Naturligvis kan det siges at svække dets almengyldighet, men til gjengjæld blir beviset, saa langt det række, helt uanfegtbart.

Hvorfra skriver nu disse kraftige og onde magter sig? Fra menskets indre, nemlig fra det underbevidste sjæleliv. I sin forestilling om bevidsthetslivets struktur bygger psychoanalysen helt ut paa det nu almindelige syn som vel ogsaa maa siges at være bevist som riktig, at bevidsthetslivet er overordentlig langt fra den enkle let utforskelige ting man tidligere en tid lang regnet det for. Særlig er der to forhold som for psych. blir av betydning. Først den eiendommelige lagdeling i bevidstheten; ikke bare deles den i over- og underbevidsthet, men ennu videre igjen indeholder underbevidstheten selv en hel række forskjellige lag fra det høieste, det som f. eks. er den væsentlige aarsak til at enkelte mensker bare kan løse problemer ved «at sove paa saken» og som baade taleren og kunstneren kjender som «inspiration» — og ned til de laveste som «muskelbevidstheten», den at musklerne automatisk (dvs.: uten at overbevidstheten beskjæftiger sig med det) utfører tilvante bevægelser. Man kalder ofte dette sidste «mekanisk», men lægger da neppe merke til hvor kompliceret i virkeligheten den bevidsthetsfunktion er som dog maa til forat f. eks. cyklisten skal holde balancen eller pianisten slaa an de rik-

tige tangenter. Alle disse lag er nu til en vis grad isolerede og indbyrdes uavhængige; de «vet ikke om hverandre», idetmindste vet de høiere ikke stort om de lavere, selv om det omvendte riktignok undertiden synes at være tilfældet. Men menneskets sjæleliv som helhet er avhængig av at alle de forskjellige lag er ret avbalanceret indbyrdes, saa de hver utfører sin funktion helt ut, men ogsaa kun den. Enhver forrykkelse i forholdet bringer nemlig forstyrrelse av helheten, selv om det f. eks. er overbevidstheten som er for sterkt utviklet, det er mere end et billede naar man taler om faren ved en «overintelligent» utvikling.

Det andet punkt, det som forresten her faar like stor betydning er den yderst eiendommelige tilbøielighet til «personlighetsdannelser» som sjælelivet har. Naturligvis skulde jo mensket være én personlighet og er det ogsaa oftest til en vis grad, men selv hos ellers fuldt normale mensker kan der forbausende let danne sig bipersonligheter ved siden av denne, dvs.: bevidsthetskomplekser mere eller mindre fuldstændig utstyret med selvstændig tanke, følelse, vilje og hukommelse. Den ellers elskværdige og likevektige kan uten virkelig grund f. eks. til visse tider (som «morgengrættenhet») eller med anden likesaa daarlig begrundelse pludselig bli et andet menske, fordringsfuld, kranglet, heftig og med en utrolig seig hukommelse for lidt uret — selv ting som han normalt vet er indbildning. Heldigvis forsvinder denne personlighet like fort — og nøiaktig like ubegrundet — som den kom, men de fleste tør ha erfaring for at selv denne — og lignende — tilstande selv om de er den aller mildeste form for personlighetsdannelse, dog har en utrolig magt: fornuft, strenghet, kjærlighet, alle er like maktesløse. Men i virkeligheten er det vedkommendes egen vilje, den personlighet han kalder sin egentlige, som forbigaaende er blit maktesløs. Han vil nemlig meget ofte selv baade forstaa tilstanden og kjæmpe imot den, men uten resultat før den plusselig ophører — til lettelse for omgivelserne, men enda mere for vedkommende selv. Jevne overgange fører fra dette meget almindelige fænomen over til den helt gjennemførte personlighetsspaltning hvor i ekstreme tilfælde to eller endog tre slike personligheter optrær uten fælles erindringsstof engang: de husker ikke hver-

andre og er ganske ukjendt med oplevelser som er gjort da en anden personlighet raadet, for hele overbevidstheten er spaltet.

Ut herfra bygger nu Freud — man kan ikke si sin theori men sit billede av hvad der foregaar i bevidsthetslivet.

Overbevidstheten er bare et forsvindende lidet utvalg av de erindringer, tanker, ønsker og følelser som findes i menskets samlede bevidsthet, men et utvalg efter ganske bestemte principer, væsentlig efter idealistiske men delvis ogsaa efter det rene hensigtsmæssighetshensyn. Det samlede sjæleindhold presser ustandselig paa for at naa ind i overbevidstheten, det lag som har direkte herredømme over handlingen — m. a. o. det kræver at bli utløst i handling — men kun meget lidet naar ind.

Den magt der fungerer som dørvokter er samvittigheten, som forøvrig Freud sætter lik med det «jegideal» enhver danner sig som sin egen rettesnor, hvilket han igjen identificerer med samfundsmeningen (i vedkommende individs specielle samfundsmillieu naturligvis) men denne samvittighets magt er meget større end man vanlig tænker; den nøier sig ikke med at forhindre handlingerne og med at skyve vedkommende tanker og ønsker hen i en bakgrund av bevidstheten, meget mere kan den fortrænge dem helt fra overbevidstheten, saa de altsaa blir glemt eller helt stænge veien saa de overhode ikke kommer saa langt at mensket selv er sig dem bevidst. Sterkt fremholder Freud at denne absolutte fortrængelse, ogsaa fra bevidst erindring, ikke er undtagelse men overveiende regel. Man glemmer sine synder og de krænkelser man har tilføiet andre, men ogsaa dem man har lidt, fordi disse i like grad kan forgifte sjælelivet og gi onde impulser. Og man glemmer eller faar overhode aldrig bevidsthet om den allerstørste mængde av de lavere ønsker og begjær som bor i os. — Det bevidste sjæleliv bestaar altsaa — stort set idetmindste — kun av slikt indhold som samvittigheten godkjender, m. a. o.: Et menskes billede av sig selv er altid falskt, bygget paa et — helt ubevidst — hykleri, der istedetfor virkeligheten avspeiler en idealskikkelse, men dette ubevidste, ufrivillige og uundgaaelige — hykleri der istedetfor manden som han er viser manden som han gjerne vil være hviler paa en psychologisk

nødvendighet, er i virkeligheten en livsbetingelse: dermed verger vi vort høiere sjæleliv mot ødelæggende makter fra vor egen fortid og vor egen naturgrund, bevarer haabet om og dermed kraften til fremgang, og endelig: naar alt kommer til alt er dette idealbillede i sig selv fuld sandhet, det er nemlig det samme som menskets høiere personlighet, og de avviste tanker likesom de avviste og glemte erindringer hører ikke virkelig med til denne, men til lavere eller ældre, nu overvundne personlighetsdannelser, thi vel maa erindres at selv om en «personlighet» har vilje til at omfatte det hele menske, naar den aldrig længer end til at beherske en del. Derfor kan hver bevidsthetsgruppe, hvert lag, kun kjende sig selv; men det hele menske kjender det slet ikke til og følgelig er det tilsyneladende hykleri i virkeligheten ærlig, et resultat av virkelig og ikke forestilt uvidenhet.

Det er vel saa at Freud sætter saken sterkt paa spissen, det vil man sikkert føle, men før billedet for sterkt kriticeres er der et træk til som maa fremholdes, et som kanske er det sterkest accentuerte i hele psych. Naar der ovfr. tales om at glemme, betyr dette ikke at det forsvinder fra sjælelivet, i den forstand glemmes overhode slet ingenting, men bare at det fortrænges ned i underbevidstheten hvor det paa ingen maate behøver at miste sin magt, men tvertimot — under særlige forhold ganske vist — først da kan bli særlig farlig. Den fortrængte; «glemte», forestilling vil nemlig her i underbevidstheten ha tilbøielighet til at slutte sig sammen med andre mere eller mindre likeartede til de saakaldte «komplekser», en slags personlighetsdannelse av helt ond art, der gjør alt for at trænge ind i overbevidstheten og «besætte» mensket.

Dette muliggjøres og lettes ved underbevidsthetens egen karakter. Ganske vist findes der godt i den — «det underjordiske net i en by bestaar ikke bare av kloaker, der findes ogsaa lysledninger» — og i underbevidstheten findes evner til den absolute selvopofrelse, til det geniale, idethele til det grænseløse, som vel sprænger hverdagsmoralens rammer og derfor maa fortrænges, men i det væsentlige er den ond — forsaavidt den da har moralsk karakter, dens væsentlige funktioner ligger jo paa helt andre omrader. Dens tanker og be-

gjær er av laveste og smudsigste art og har et fællespræg oftest av det perverse altid av det helt ubeherskede. I vore drømme f. eks. har vi alle begaat de værste ting og det skjønt samvittighetscensuren ogsaa her griper ind, om end ikke i den grad som i vaaken tilstand, særlig idet den omklæder tanken; had med mordønske blir f. eks. til en drøm hvor man ser vedkommende død, den smudsige daad man selv tragter efter blir i drømme utført men av en anden, seksuelle lyster blir forklædt enda bedre i en række symboler (som trapper, flukt, svæve eller flyve) etc. etc.

Som alt andet bevidsthetsliv blir ogsaa underbevidstheten utformet ved den forskjellige berøring med omgivelserne, men slik at her ingen indtryk nogensinde forsvinder. Av den grund vil indtryk fra de første barneaar faa en særlig stor og uheldsvanger indflydelse; det er helt feil naar man mener at barnet i denne tid intet opfatter, drømmeanalyse o. l. viser at det alt fra første færd av er aapent for indtryk som sætter varige spor ofte for hele livet. Naar vi siden «glemmer» omtrent de 5 første leveaar, er grunden den, mener Freud at kunne bevise, at intet eller næsten intet av det som dengang fyldte vor bevidsthet blir staaende for samvittighetens dom naar denne senere utvikler sig. Det typiske i barnekarakteren er nemlig en egoisme saa absolut at den for den voksne ikke bare er umulig men slik at han igrunden ikke kan gjøre sig klar forestiling om den. Barnet kan nok elske moren f. eks. men bare fordi og i den utstrækning som det forstaar at hun bidrar til dets eget velvære; eventuelle rivaler, f. eks. søskende hader det og det mindste indgrep i dets velvære vækker et raseri enda langt mere ubehersket og vildt og meget mere dybtgaaende end den voksne gjerne tror. Og de livskrav, som det slik kræver tilfredsstillet er den lavest tænkelige sanselige nydelse: at fylde sig med mat — barnet drikker videre om melken løper ut av munden — at tilfredsstille en libido der er av seksuel natur selv om den ikke enda er koncentreret om kjønsorganerne, og endelig at hævde sig selv, hæve sin egen selvfølelse, ved pervers grusomhet — det piner dyr likevel som svakere kammerater med en intens iver som hos voksne bare sindssyke forbrydere stundom kan vise maken til.

Det ganske lille barn er, kan man si, et fuldt utviklet dyr hvorav samvittigheten efterhanden skal skape et menske. Efter som dette sker skyver den menskepersonlighet som litt efter litt dannes, dyrehammen tilside og glemmer den fordi den ikke hører med til den men til et lavere væsen.

Billedet er krast og utviklingen schematisk; de fleste mødre vil utvilsomt steile over en slik karakteristik av deres egne barn — og dog, en nøktern sammenligning av de barneanalyser Freud gir med egne erfaringer synes dog i hovedsaken at gi ham ret. Mensket er «ondt fra sin ungdom av».

Men dette dyriske, under-mensklige, som har avgit material til menskepersonligheten, lever videre i underbevidstheten, samler til sig fra omverdenen beslektede træk og danner stadig nye «komplekser» der atter og atter søker at sprænge samvittighetens skranke for at overvinde og beherske det høiere liv, det egentlige menske; dette sidste kan altid lignes med en haardt beleiret fæstning.

I en meget interessant liten studie vil Freud paavise at «massesjælen», en folkemængdes psyche, næsten ublandet viser underbevidsthetens karakteristiske træk og netop derved skiller sig fra den individuelle personlighet; den ledes av det kaotiske og kun følelsesbestemte og karakteriseres ved sin ubeherskede voldsomhet i alle stemninger og ved alle handlinger m. a. o. altsaa: det dyriske.

Dette er altsaa ét eksempel paa at undergrunden, man kan godt si: dyresjælen, ogsaa senere kan bryte frem, men det er langt fra det eneste. Av og til sker det rene dæmningsbrud, hvor et forlængst fortrængt og «glemt» begjær med opdæmmet og nu løssluppen kraft feier alt tilside til overraskelse for omgivelser men enda mer for mensket selv der føler sig overrumplet av en fiende, hvis eksistens han ofte nok ikke har anet. Almindeligere er at hvor faren blir for stor rømmes en del av stillingen, personligheten opgir en del av sit omraade men uten derfor paa nogen maate at opgi sig selv, eller den kan skape likevegt ved selv at fremmane et kompleks av motsat natur: hyper-erotikeren blir sædelighetsfanatiker, melankolikeren forceret humorist og bajads etc. etc. Al fanatisme i ideel retning er i virkeligheten en kamp mot onde makter i fanatikeren selv, at utdrive djævle ved Beelze-

bul er meget almindelig, men ikke ufarlig. Den farligste form er dog den som tilsyneladende oftest synes helt uskyldig: Ved et kompromis faar et altfor mægtig kompleks utløp men i former som samvittigheten kan godta; sykelig mani men ogsaa «uskyldige egenheter» hører — Freud mener vistnok: altid — hertil. Faren bestaar netop i at kompromisset er ubevidst og den dæmon man slik har rakt lillefingeren vil let ufor-mærket naa frem til hel besættelse. Men en besættelse, betyr altid undergang paa legeme og sjæl, hvis den ikke itide kan hæves. Opløsning av den høiere personlighet blir jo en selv-følge men da sjælen i virkeligheten behersker legemet næsten helt vil den sjælelige opløsning — med den «onde» samvittig-hets og den stadige, urolige anspændthet som er tegnet paa indre kampe og nederlag selv hvor disse er halvt ubevidste — alt dette vil ogsaa forstyrre legemets funktioner. Der opstaar nervøse tilstande, disse blir helt sykelige og dette igjen præ-disponerer for de rent fysiske sygdomme hvis de da ikke di-rekte fremkalder dem, hvad der ofte nok sker.

Det er væsentlig paa dette felt, den fysiske helbredelse, Freud bevæger sig og hvor han har skapt den helbredelses-methode som omend langtfra fuldkommen dog har vist sig effektiv nok paa sit omraade. Men før denne nærmere om-tales vil det passe at nævne etpar av de mest almindelige kom-pleksarter og deres aarsaker.

Der er naturligvis et stort antal og med mange variationer, men enkelte grupper trær særlig frem.

For Freud er langt det vigtigste det saakaldte Ødipuskom-pleks, benævnt efter sagnet om den konge hvem skjæbnen tvang til at dræpe sin far og ekte sin mor, en skjændig for-bryder og dog uskyldig. Det er almindelig, mener han, at barnet (dvs. gutten, omvendt med piken) nærer en virkelig erotisk — men naturligvis ikke bevidst seksuel — kjærlighet til moren, som han kræver at eie helt og udelt. Faren blir da den misundte rival; derfor søker gutten at efterligne ham som ideal og opnaa hans egenskaper men derfor er ogsaa hans ubevidste grundfølelse frykt og had. Alt tidlig blir dette fortrængt av samvittigheten men denne kombination av be-gjær, frygt og hadefuld misundelse dukker altid paany frem i en række forklædninger, mest naturligvis i forholdet til for-

ældrene men ogsaa ved objektsforandring [1]) stadig væk i forhold ogsaa til fremmede.

Lidt mistænkelig er at Freud gjenfinder dette saa altfor let og altfor almindelig, og dog er det utvilsomt overveielse værd.

Pfister fremholder særlig skyld- og krænkelseskomplekserne. En usonet synd blir ganske vist snart «glemt», men skyldfølelsen lever videre i underbevidstheten. Eftersom nye, beslektede synder kommer til, vinder den i magt og kan begynde en eiendommelig utvikling. Den søker soning ved at straffe sig selv, ofte ved karakteristiske nervøse forstyrrelser der kan vokse til tap særlig av de misbrukte fysiske evner og fremkalde f. eks. endog lammelser, oftere dog ved perverst had mot netop dem de elsker og en like pervers trang til at gjøre netop det de selv vet og føler er ondt. Ikke tilbøielighet til det onde men fortrængt skyldfølelse skaper den farligste forbryder, derfor kan ogsaa netop denne bli et nyt menske, ikke ved nogen egentlig karakterdannelse der jo i bedste fald tar lang tid, men ved at sonetrangen tilfredsstilles og skyldkomplekset opløses; dermed bortfalder nemlig den besættelse som har behersket ham og hans høiere, og virkelige, jeg trær frem.

Nær beslektet er krænkelseskomplekserne, harmen over lidt uret. At fortrænge skyldfølelsen er farlig nok men fuldkommen like farlig er at «glemme» en uret, («glemme» altsaa motsat «opgjøret» hvad enten dette sker ved hevn eller tilgivelse). Den vil nemlig da bundfalde sig i underbevidstheten som et had der nok stadig skifter objekt og stadig forklær sig — ofte nok som paatrængende kjærlighet og omsorg — men altid med samme ødelæggende virkning baade fysisk og psykisk.

Andre komplekser skriver sig fra utilfredsstillet ømhetstrang, fra skrækindtryk etc. etc.

Fæles for alle er oprindelsen fra et rent aandelig indtryk, gjerne i meget tidlig alder, der via underbevidstheten, ved at bli «glemt», vender tilbake som et sygdomsstof som angriper og kan ødelægge sjælen og gjennem den ogsaa legemet hvis utviklingen faar foregaa uforstyrret.

Nu er der naturligvis mange aarsaker som i almindelighet

[1]) Anm. Det er almindelig at lidenskap av enhver art skifter objekt; had som kjærlighet glir med stor lethet over paa andre end den oprindelige gjenstand naar nemlig denne er uopnaaelig.

vil standse denne utvikling, saare faa sygdomme ender med døden nemlig fordi naturen selv overvinder dem. Slik ogsaa med de psychiske sygdomme, men psychanalytikeren vil være den sjælelæge som kan assistere naturen og som i visse tilfælde kan foreta en psykisk operation; langt fra i alle sygdomstilfælde og slet ikke altid med held — aldeles som ved fysiske operationer, men dog ofte nok ogsaa med virkelige resultater som alt nu gir bevis nok for psychanalysens eksistensberettigelse. Selve denne fremgangsmaate overrasker igrunden ved sin enkelthet i principet.

Den første opgave er naturligvis at stille diagnosen, finde den bestemte synd, krænkelse e. l. som egentlig ligger til grund. Patienten har jo alitd «glemt» den og da aarsaken er at han skammer sig over den vil han gjøre passiv motstand og i ubevidst hykleri søke at fremlægge andre: han fremviser en overdreven og ganske uekte anger over smaasynder, tilstaar ting han aldrig har gjort etc. Men NB dette er ikke bevidst hykleri og uærlighet som vi ofte anser det for naar vi møter det — hvad vel alle prester oftere gjør — men et ubevidst selvforsvar mot blottelse av ting man dypt skammer sig over.

At finde ind til sandheten er naturligvis vanskelig men slet ikke haabløst. Analytikerens egen erfaring hjælper ham naturligvis langt paa vei, men hans egentlige arbeide bestaar i at hjælpe patienten til selv at «komme paa». Det underbevidste erindringstof kommer nemlig frem i de uvilkaarlige livsytringer som drømme, forsnakkelser og forglemmelser, i de tilsynelatende vilde ideassociationer o. l.

Drømmen er som nævnt væsentlig et underbevidst ønske som fantasien derved opfylder, oftest dog med forstyrrende kombinationer. Stundom kan den direkte tydes. I bibelens Josefsfortælling f. eks. drømmer den fængslede baker og mundskjænk begge at de er fri og gjenindsat i sine stillinger, hvad de naturligvis ønsker. Den ene ser ingen hindring men bakerens glæde blir forstyrret av et dypere element som han selv bare symbolsk ser som fugle der ødelægger hans arbeide. Josef tyder: den ene er uskyldig den anden vet med sig selv at han kan vente at bli dømt sandsynligvis fordi han føler sig skyldig, og ut herfra spaar han saa sakens utfald.

Oftere maa dog angjældende selv hjælpe til. Analytikeren lar sig fortælle mest mulig nøiaktig drømmens detaljer, thi disse er oftest det væsentlige, tar saa hvert træk for sig og spør hvilke idéassociationer det fremholder: tænkt paa f. eks. drømmeskikkelsens øine, minder det Dem om noget? Slik gjennemgaaes det hele. Forbausende meget kan komme for dagen naar de vundne resultater saa tilslut stilles sammen men naturligvis er ialmindelighet en enkelt drøm ikke tilstrækkelig.

Paa lignende vis behandles forsnakkelse og forglemmelse o. l. Ofte — Freud sier: altid — er de nemlig uttryk for en virkelig tankegang som gaar paa tvers av den bevidste. Naar der f. eks. i en høitidelig skaaltale indløper komiske forsnakkelser kommer dette av at der hos taleren findes en — ganske vist helt ubevidst protest mot høitiden eller mot den person som feires. Lægger man fra sig og glemmer f. eks. forlovelsesringen *behøver* det ganske vist ikke at bety at man er lei av sin kone men det betyr ethvertfald at man gjerne vil være kvit ringen, den er av en eller anden grund generende. Man glemmer bare det man ikke har lyst til nemlig og det er ikke saa helt uskyldig allikevel naar man glemmer at levere tilbake laante ting, glemmer at ta trikkebillet etc. Bevidst vil man nok ikke stjæle, man er bare distræ, men netop denne distraktion gir dypereliggende, underbevidste ønsker en anledning til utbrud. Beleireren er sluppet ind i fæstningen; selv om han ganske vist uten vanskelighet blir kastet ut igjen viser dog selve faktum at han er der og bare avventer anledningen.

Lignende gjælder om alle feil — ogsaa trykfeil f. eks. — naturligvis slike undtat som skyldes mangel paa rent mekanisk færdighet. —

Det viktigste hjælpemiddel er dog idéassociation NB de rent uvilkaarlige, de som skyldes bevidst tanke og slutning har ingen værdi her.

Paa denne maate søker man saa at gjennemlyse de dypere lag i patientens sjæl. At man er paa ret vei viser sig ved at motstanden og ulystfølelsen stiger eftersom man nærmer sig det syke sted, som forresten ofte nok bestaar av flere bak hinanden liggende indtryk; fuldt tilfredsstillende resultat naaes

naturligvis kun hvis man finder selve den oprindeligste aarsak, selv om meget kan vindes ogsaa ved at fjerne de mere sekundære.

Det gjælder at faa frem foruten selve erindringen ogsaa de følelser som engang knyttet sig til denne og resultatet blir da en voldsom eksplosion av opmagasineret raseri, skam, ømhet eller hvad det nu er. Det gjælder at la dette ha frit løp skjønt det vender sig mot operatøren som snart elskes, snart utskjældes paa det kraftigste. Begge dele tar han med ro thi i virkeligheten er hans person bare surrogat for den følelserne egentlig gjælder — noget baade prester og lærere bør merke sig.

Stundom er hermed helbredelse opnaad, men dispositionen fortsætter; det er farlig at ha huset staaende tomt, feiet og prydet; skal man ikke risikere «syv andre dæmoner, værre end den selv», maa man faa gode aander ind paa den tomme plass. Her er religionen den absolut overlegne hjælper. Selv Freud indrømmer det — riktignok med tilføielse: i den tid folk virkelig trodde paa den, men heller ikke enhver religiøsitet er tilstrækkelig, de lavere former kan ikke skape hel omvendelse fordi de bare tilsyneladende fylder hele sjælen. Den dømmesyke, den sentimentalt sværmeriske er eksempler paa at en ekte men lav religiøsitet ikke er tilstrækkelig vern mot had, perverst seksuelt begjær; den gaar tverimot let paa akkord med dem.

Den eneste fuldt tilstrækkelige er den gud Kristus forkyndte, i hvem kjærlighet, hellighet og kraft er forenet, de magter som tilsammen — men ogsaa kun tilsammen — formaar alt. Bare slik, ved «Erlösung» der tilintetgjør selve det onde aandskompleks kan «besættelsen» virkelig helbredes, dæmonen fordrives fra mensket; andre midler kan i høiden binde den men med fare for naarsomhelst at faa et nyt og værre utbrud. At «tale fornuft» nytter nemlig intet, thi angjældende vet selv det er galt og farlig; at skjænde er enda værre, thi han selv og hans høiere jeg, har alt gjort sit yderste; suggestion skaper i bedste fald en kunstig og unaturlig tilstand som kan ødelægge mere end den gavner og hvis varighet man desuten ikke kan stole paa. Tilbake blir: at møte mensket med den

godhet og forstaaelse som ene vinder deres tillid — altsaa følge Jesu almindelige fremgangsmaate f. eks. i Zacheus fortællingen.

*

De nærmere reflektioner faar enhver gjøre sig selv. Kun noget skal jeg tilslut peke paa som jeg mener er karakteristisk. Man vil ha set at psychoanalysens methode igrunden er det gamle katholske skriftemaal, har samme maal, virkelig syndserkjendelse og samme tro paa syndsbekjendelsens betydning. Men ogsaa det hele syn er meget gammelt, for en stor del almenmenskelig bare videnskabelig utformet paa helt moderne vis. Det er sikkert at dette har, bidrad meget til at gjøre retningen populær i en tid som vor hvor den primitive reaktion mærkes saa sterkt overalt — i det religiøse like meget som i kunsten, i balsalen som paa sportsplassen. Forsaavidt blir den et karakteristisk tidsfænomen. Men netop dette, at et saa gammelt og delvis primitivt syn virkelig kan helt ut moderniseres er av største interesse, og det maa erindres at dets alder i virkeligheten ikke er svakhetstegn men netop det motsatte. Har den ret eller uret? Theoretisk diskussion er ganske værdiløs, man kan foreløbig kun opnotere hvad den viser sig at bruge av positive resultater. Disse er ganske vist alt nu mange men dog for faa til at man kan ha nogen helt sikker dom om dens fremtidige betydning.

Enda noget maa dog tilføies. At psychoanalyse kan gavne er sikkert, men det er ogsaa utvilsomt at den har sine farer. En slik aandelig røntgenbestraaling kan nok finde og fastslaa det sykelige, men den kan likefuldt som den fysiske komme til at skade det friske.

Det sier sig jo nemlig at den ikke bare bringer op for overbevidstheten det man leter efter men ogsaa en mængde andet stof. Hermed har man forstyrret den naturlige og nødvendige proces som har henvist dem til underbevidstheten og helt ustraffet vil aldrig slikt kunde gjøres [1]). Meget av-

---

[1]) Til kritisk vurdering av psychoanalysen se referatet i Kirke og Kulturs septemberhefte 1927 av direktør dr. med. Hans Evensens uttalelser.

hænger av analytikerens dyktighet og intuitive evne til raskt at finde det rette — en rask operation er ogsaa sjælelig langt mindre farlig end en lagvarig — og dog, ogsaa i selverkjendelse kan et menske komme for langt. I passende dose styrker selverkjendelsen, i og for store virker den lammende, og der er underbevidste sjælsevner som bevidst reflektion bare faar til at visne. Det er eutvilsomt ret naar Phister saa sterkt advarer mot alt kvaksalveri paa dette ømtaalelige omraade.

A. Johnson.

TIL OPGJØR

OMKRING PROFESSOR MICHELETS NYE BOK

Av ingeniør HANS SEIP, Bergen.

Den generation, hvis fædre var discipler av teologen Johnsson og forkynderen Heuch, og som derfor har faat sin første kristelige opdragelse i det kristendomssyn som disse var de ypperste repræsentanter for, har været vanskelig stillet i religiøs henseende.

Senere kom den under paavirkning av mænd som Fredrik Petersen og J. J. Jansen, men den spænding som det var mellem det gamle kristendomssyn og det nye, av den fremstormende naturvidenskap prægede, livssyn blev ikke helt utløst.

Selv de som hævdet det gamle kristendomssyn hadde forlatt verbalinspirationen; men de fastholdt «at kirkens eller teologiens «teori om bibelen» ikke i nogen henseende kan eller skal bestemmes av noget andet hensyn end kristentroens eget krav, kristendommens egne forutsætninger»[1]) og rettroenheten (retlærighetens) betydning for kristendomslivet blev høit vurdert.

«Ethvert bekjendelsesmæssigt lærepunkt har sin bestemte betydning for hjertelivets eller menighetslivets sunde utvikling, saa at der ikke kan gives nogensomhelst avvikelse fra bekjendelsen, uten at den i sit mon medfører farer for troeslivet, likesom paa den anden side den klart erkjendte bekjendelse overalt, hvor den lever i hjerterne, vil formaa at normere livet saa, at avgrundene til høire og venstre undgaaes.»[2])

Dette syn var vore fædres. I det blev vi opdraget. Dog holdt endnu verbalinspirationslæren sig om ikke blandt teologer, saa ute blandt lægfolket, og endnu den dag idag har den et sterkt tak i vort lægfolk. Ja, for ikke mange aar siden var

---

1) Luth. Ugeskr. 1883, s. 16.

2) Luth. Ugeskr. 1883 s. 213.

der endog en teolog som docerte den lære, at vel hadde Gud diktert de oprindelige haandskrifter, men han kunde ikke være ansvarlig for de feil som var begaat i avskrifterne.

Da vi kom ut i livet med det grundlag som det gamle syn hadde git os, møttes vi av et nyt livssyn. Vore fædre kjendte det vel, men det hadde ikke trængt ind i deres liv. De levet i det gamle og gav os del i det.

Det tar tid før et nyt syn vinder frem. Det hænger sammen med at et slegtleds opdragere har faat sin opdragelse av et foregaaende slegtledd og bare i liten utstrækning lar sig paavirke av de nye synsmaater som deres eget slegtledds nyrydningsmænd bærer frem.

Det nye syn vi møtte var baaret frem av Fredrik Petersen, J. J. Jansen, Otto Jensen o. fl. De gamle baand løsnet. Fredrik Petersens foredrag om hvorledes kirken skal møte nutidens vantro, hans skrift om Skapelsen, hadde voldt brytninger og diskussion. J. J. Jansen hadde forsøkt paa at trække op grænserne mellem tro og videnskap. «Alt, som er tilgjængelig for forskning, skal undergives forskning».[1]) «I hvad der er tilgjængelig for forskning, har teologien at optage det virkelige videnskabelige resultat, selv om det strider mot noget, den før antog aabenbaret, og selv om det nødvendiggjør en forandring i dens teori om bibelen.»[2])

Ja selv Jesu opstandelse, hævder han, er et videnskapelig problem, likesom f. eks. Olaf den Helliges fald ved Stiklestad.[3])

Og hans forkyndelse var ny. Uten at gaa til felts mot retlærigheten var hele hans forkyndelse indstillet paa det at kristendom var samliv med Gud.

Otto Jensen hadde skrevet om den kristelige vishet: «Forvisningens fuldendelse blir ikke at lægge noget andetsteds hen, end i subjektets autonome selvavgjørelse.»[4]) Bibelen, Guds ord, var opgit som troens grundlag.

Disse synsmaater trængte sig efterhaanden frem og da vor generation møtte dem i slutten av 90 aarene hadde flere slut-

[1]) Luth. Ugeskr. 1883 s. 209.
[2]) Luth. Ugeskr. 1877 s. 159.
[3]) —»— s. 212.
[4]) —»— s. 157.

tet sig til. Klaveness, Lyder Brun, Michelet var kommet med, ja selv Heuchs gamle kampfælle Færden var gaat over. Heuch stod saa temmelig alene igjen paa skansen, da han sendte ut sine bøker «Mot strømmen» og «Svar».

Rigtignok var Odland der som den der endnu kjæmpet for det gamle, men i virkeligheten hadde han ogsaa et nyt syn. Ogsaa han gik saa tidlig som i 1893 til felts mot de gamle lutherske dogmatikeres lære om den hellige skrift som eneste kilde for al kristelig sandhetsbekjendelse og al kristelig tro. «Den hellige skrifts autoritet kan ikke begrunde troen paa Kristus, meget mere maa denne tro allerede forutsættes, forat man skal indrømme den hellige skrift en særegen autoritet».[1]) Han anerkjender videnskapens ret til at øve bibelkritik paa en maate som selv nu, 25 aar efter, ganske vist vilde forfærde mange av menighetsfakultetets venner. Likeoverfor dem som kunde finde hans standpunkt betænkelig og spørge: «hvor er grænsen?», erklærte han at «grænsen ligger i den kristelige tros egen vishet om den kristelige religions guddommelige sandhet og om den hellige skrifts betydning som guddommelig given norm for den frelsende sandhets erkjendelse og forkyndelse».[1])

Og det var vistnok Odland som først brukte ordet «bekjendelsens grundtype»[2]), et begrep som netop antyder nødvendigheten av en skjelnen indenfor bekjendelsen.

Slik var forholdene for den generation som jeg her taler om, da den traadte ut i livet og var naadd saa langt at den selv skulde ta standpunkt til problemerne.

Naar det saa tages i betragtning at det væsentligste av forkyndelsen i vore kirker og av vore lægfolk var helt rotfæstet i det gamle kristendomssyn, er det ikke underlig at stillingen var vanskelig, ialfald for os lægfolk, som var henvist til andenhaands orientering.

Det gamle syn tilfredsstillet os ikke. Det maatte vi bryte med. Og det nye førte os ikke helt frem. Der var saa mange kompromisstandpunkter. J. J. Jansen, som hævdet forskningens frihet selv overfor spørsmaalet om Jesu opstandelse, mente

---

[1]) Luth. Ugeskr. 183 s. 22 flg.
[2]) N. Kirkeblad 1904 s. 333.

dog at det for en troende maatte fremstille sig som uteluk-ket at videnskapen kunde komme til det resultat at han ikke var opstanden. Klaveness hævdet den apostoliske bekjendelse som den grund som menigheten skulde bygges op paa. Den regnet op «de enkle kjendsgjerninger, der av sig selv springer frem av Guds aabenbaring ved profeterne og Jesus Kristus, saa troen i enfold kan gripe dem uten nogen teologisk fortolkning eller spekulering»[1]), mens andre hævdet at forstaaelsen av dens enkelte ledd skiftet med tiderne og at det var uten væsentlig religiøs betydning hvorledes man opfattet «kjendsgjerningerne».

Naar det gjaldt bibelsynet eller bekjendelsen eller underet støtte vi stadig paa uklare standpunkter. Det gjaldt om at holde paa mest mulig av det gamle. Det blev en kvantitativ og ikke en kvalitativ forskjel paa det gamle og det nye.

Saa kom «kirkestriden». Det begyndte med Heuchs bøker, fortsatte med professorstriden, Konowsaken, ordinationssaken, dannelsen av menighetetsfakultetet o.s.v. Og stillingen blev ikke klarere.

Nogen forklaring var det nok deri at Odland og Konow «begge tilhørte den bergenske seige type som er aldeles uforbederlig». «De er begge to i like grad skikkede til efter omstændigheterne at gaa av eller bli sittende i sine embeder»[2]); men nogen løsning av problemerne gav ikke denne forklaring. Det syntes os eiendommelig at biskopper forsikret at de undersøkte kandidaternes rettroenhet før ordinationen og dog blev der flere og flere «liberale» prester. Vanskelig var det ogsaa at forklare at man fandt mænd som Karl Schreiner og Frøvig sammen med Klaveness og V. Ullmann som indbydere til møte for frisindet kristendom, for nogen aar senere at finde dem paa høire fløi; den ene endog som lærer ved menighetsfakultetet.

Under disse omstændigheter er det vel ikke at undres over at spændingen mellem det nye og det gamle ikke blev løst og at mange av os valgte at skyve de intellektuelle vanskeligheter til side. Vi hadde bevart troen paa Gud gjennem Kristus

---

[1]) For Kirke og Kultur 1908 s. 132.

[2]) Norsk Kirkebl. 1907 s. 189 (Devold).

Jesus. Den sterkt kristocentriske forkyndelse, som karakteriserte tiden, grep os. Det blev de etiske vanskeligheter som la beslag paa os. Indad kampen mot synden og glæden ved syndernes forlatelse og utad kampen for Gudsriket. Det blev kristendommens indhold for os. Saa lot vi lærespørsmaalene ligge og førtes ind i, jeg vet ikke om jeg kan kalde det, en intellektuel agnosticisme i motsætning til religiøs agnosticisme. Paa sæt og vis interesserte spørsmaalene os nok, men de voldte ikke længer vanskeligheter. Vi glædet os over Hermanns «principielle subjektivisme» og vi følte os i slegt med «fideismen». slik som Ménégoz og Sabatiers forkyndte den. Vi reagerte naar Hallesby skrev at Jesus var «Guds søn i fysisk forstand» og det forarget os naar Schjeldrup kaldte ham «bare et menneske». Men noget konsekvent og klart kristendomssyn hadde vi ikke, ialfald ikke vi lægfolk. Teologerne hadde det vel.

Jeg har forsøkt at skissere de vilkaar som den generation som hadde sin ungdom i slutten av forrige og begyndelsen av dette aarhundrede vokste op under.

Det er denne generation, som vil ha bruk for Michelets bok og som vil takke ham for den. De gamle har ikke bruk for den. De lever fast i sit gamle kristendomssyn. Og heller ikke de yngre. De har ikke det gamle at frigjøre sig fra.

Michelet har levet med i den generation jeg har talt om. Han kjender dens vanskeligheter. Han har selv følt dem. Derfor skriver han med slik forstaaelse og varme. Boken er blit et personlig vidnesbyrd og bærer sterkt præg av det.

Jeg vet ikke av at der tidligere er git os et slikt konsekvent og for almindelige lægfolk forstaaelig opgjør mellem nyt og gammelt kristendomssyn; mellem kristendom og rationalisme. Han viser, hvad vi jo har anet, at retlærigheten og den lære som vil forklare alt ad «naturlig» vei, begge er grener paa rationalismens træ.

Det er ikke nogen ny troeslære vi faar; men en skildring av kristendomslivet som den mægtigste livets virkelighet. Opgjøret fører ikke til nogen ny «ret lære». Kristendomslivet skapes ikke av den rette lære, men som liv av liv. Men er kristendommen umiddelbar livsvirkelighet av Gud og med Gud, saa kan enhver frygtløst ta op ogsaa tankeproblemerne.

Da blir læren ikke fundamentet men toppen og da blir tankeopgjøret til hjælp for kristendomslivet. Det opgjør du selv foretar blir det, og det opgjør en anden foretar blir det, fordi livet fra Gud er fælleslív.

Da blir læren ikke det baand som alle skal surres med, men hjælpen til at leve livet, verne om livet, styrke og bevare det.

Da svinder ogsaa al trang til at sætte grænser. Grænserne stænger for livets vekst. Samliv, utveksling av tanker om livets høieste værdier, tegning av kristendomslivets ideal i liv — men ogsaa i ord, det gir vekst.

Jeg har set anmeldere har sagt at boken er tunglæst. Jeg kan kke være enig i det.

Du gaar paa en vei, som du kjender godt, fordi du har færdes stadig paa den, men skogen har stængt utsynet. Saa kommer du der en dag og merker at der er hugget utsigt. Da er det spændende at gaa fremover veien, og for hver sving du gjør paa veien glæder du dig over det nye utsyn som er vundet.

Slik virker boken. Den er spændende.

Et opgjør kalder Michelet sit skrift. Det er blit hans livs personlige opgjør i kristendomssynet. Men det er ogsaa blit et opgjør over hvad der er vundet i sidste slegtled av virkelighetstroskap, fornyelse og inderlighet i vor kristelige erkjendelse ved aabenbaring fra Gud og Den hellige aands gjerning.

Michelet føler sig viss paa at det nye syn om ikke længe skal vinde frem til klassisk enkelhet. Og alle vi som har faat del i det nye syn haaper og tror det samme, selv om det endnu er mange som helt mangler forstaaelsen av det, slik som det f. eks. fremgaar av professor Hallesbys anmeldelse av boken i Luthersk Kirketidende. Han er helt blind og den aand som præger hans anmeldelse er slik at en trænger at holde sig for øie Saint-Evremonds ord: «Legemets blindhet vækker medlidenhet, hvorfor skulde da sjælens blindhet vække hat»[1]), et ord som enhver kristen taler og skribent burde lægge sig paa hjerte og som med fuld ret kunde sættes som motto for Mi-

[1]) Øksnevad: Franske livsfilosofer.

chelets bok, som aander av forstaaelse og kjærlighet ogsaa til anderledes tænkende.

Den gir os noget av den aand som ogsaa likeoverfor Hallesbys blinde iver og gjærdebygning har forstaaelse og tilgivelse, fordi en har lært at livet er viktigere end læren og fordi en med forvisning og glæde ser imøte den tid da en gjærdebygger «slaar sine øine op i Paradis» og til sin forundring ser at alle gjærder er nedbrutt og alle grænser er utvisket og finder sig selv sammen med dem han saa drabelig har bekjæmpet i den evige Guds samfund.

Hans Seip.

NYNORSK SALME

AV NILS SIVERTSEN.

Som man vil se inneholder denne artikkel en polemisk del og en saklig del. I den første — trykt med petit — var der forskjellig som trengte motmæle, og av praktiske grunner fant vi å burde la dette komme frem straks, i direkte diskusjon med forfatteren.
Red.

Det hev hendt mykje i seinare tid som gjer at salmeskatten vår kjem fram til verdsetjing og ettertanke. Tvo nye salmebøker er godkjende og ny koralbok.

I.

Den nye salmeboki der det er mest av salmar på norskdansk mål er då og svært mykje umtala i kyrkjelege blad, både i dette tidskriftet og dei andre. Kvar salme og kvart vers er so à seia teke sundt og set yver.

Derimot kan eg ikkje hugsa at eg hev set nokor verdsetjing eller rettleidande umtale i noko kyrkjeleg blad — heller ikkje i dette tidsskriftet — av den store rikdomen av salmar på norsk mål som i denne tid hev fyllt ei vel frå seg gjort stor salmebok [1]).

Eg hev svært vandt for å skyna den stilling som «Kirke og Kultur» tek i denne saki. Chr. Bruun var då ein av grunnleggjarane. Og vi veit då at for han galdt framvokstren av norsk kristendom som ei livsens hovudsak. Um no ikkje styret for tidsskriftet no ser just på same måten som han, og difor hev noko ansleis mål for den gjerning det skal gjera, so skulde då vel eit so vidt stort hende i Noregs kyrkjesoga som den fyrste nynorske — eller heilnorske — salmeboki ha kalla på samhugen.

---

[1]) Undantak: Presten Henrik Seip sin artikel i «Norsk Kirkeblad», då Nynorsk salmebok kom ut.

Anm.:

Efterat K. & K.'s redaksjon har gjort innsenderen opmerksom på Henrik Seips to store artikler, har han satt inn denne note. Efter vår opfatning er disse artikler så vesentlige, at de ikke kan avferdiges som «undantak», og «reglen» derefter bestå like godt. *Red.*

Det er då verkeleg her tale um ei salmebok som straks vert teki i bruk i kyrkjelydane vide i kring i landet, so vidt eg veit er det no litt over 100 kyrkjor. Og gode folk med godt skyn verdsett dette arbeidet mykje høgt. Soleis hev då biskop Gleditsch som det vel torde vera vanleg å rekna for vår finaste kjennar av kristeleg poesi, sagt at han held «Nynorsk salmebok» for å vera den beste av salmebøkene våre.

Eg tenkte då at vi no, snart treti år etter at Elias Blix la harpa frå seg var komne framum det å vanvyrda dei norske salmane avdi dei er dikta på norsk mål.

I Eivind Berggrav si store melding «Landstad redivivus» er det berre so vidt at nynorsk salmesong er nemt. Og når han seier: «Mektig er dette folkeomfattende fremhevet — i Landstads ånd — derved at de nynorske salmer her står som brødre sammen med alle de gamle, — uten det skillende gjerde som deres tilværelse i et «tillegg» før markerte». So fær det ein smak av at dette syner no ein reint serleg godvilje og gjestevenskap.

Og sluttsatsen: «Der kan ingen tvil være om at så sant de kristelige verdier skal være de avgjørende, så vil denne salmebok være selvskreven til innførelse i våre menigheter». Um den fær ein vel ha lov å seia at han står utan forsvarleg underbygging [1]). Og at vi nok kan få lov til å tru at dei kristelege verde hev vore avgjerande for rett mange av dei som seinare hev røysta for å halda fram med Landstad salmebok, og for mang av dei som hev røysta for å ta i bruk Nynorsk salmebok. Noko patent på kristelegt ålvor er det visst ikkje verdt å festa til «den reviderte».

Men av det heile sitt det att ei kjensle av at nynorsk salmediktning er lite verd å nemna.

So kjem ein i hug salmeforedraget av Ronald Fangen på landsprestemøtet no nyst, og ein hugsar kor merkeleg avgløymt den nynorske salmediktingi hev vore både i «Norsk Kirkeblad» [2]), i «Luthersk Kirketidende» og i «Kirke og Kultur». Og so kjem ein til å kjenna det so at her held på og lagar seg eit partistandpunkt att. Men skulde det hardna til som partistandpunkt og partiinnstilling gjerne vil gjera, so vilde det visst vera liten grunn til glede over det.

[1]) Jeg har sett at flere norskmålsblad har angrepet mig for denne satsen. Det kan jeg bare forklare på den måten at disse lesere har sittet med sinnet optatt av Nynorsk salmebok hele tiden mens de leste min jevnføring mellem gamle og nye Landstad. Når jeg så som fasit av min vurdering av disse to utgaver til slutt sier, at hvis kristelige hensyn — altsaa ikke stavemåte, kjære gamle venninger, poesifylde eller andre smakshensyn — skal være avgjørende, da kan valget ikke være tvilsomt —, så sier de nevnte lesere: Se, nu smeder han Nynorsk salmebok. Jeg tenkte i den stund — som hele anlegget viser — selvfølgelig hverken på Nynorsk eller på Hauges salmebok, som der her overhodet ikke var tale om.

Eivind Berggrav.

[2]) Med det undantaket som fyrr er nemnt.

Vi hev fyrr havt høve til å gjera røynslor i norsk kyrkjeliv i saker som ligg dette so vidt nær at det kan gje høve til samanlikning.

Svar.

At Kirke og Kultur ikke har hatt noen artikkel om Nynorsk salmebok har følgende årsaker:

1. De som vi har bedt om å skrive, har undslått sig.
2. Der er ingen innsender kommet før Sivertsen nu.
3. Vi omtaler ikke en ting her bare for å kunne si at vi har hatt noe om den. Kan vi ikke få noe som vi synes i og for sig er godt, så tier vi om en hendelse. Våre lesere er ikke henvist til å finne alt omtalt her. I dette tilfelle var Norsk Kirkeblads foran nevnte artikler fullgode å vise hen til.
4. At redaktøren ikke selv — som med Landstad — tok den nynorske op til behandling, har den dobbelte årsak at han for det første ikke, ved det forsøk han gjorde, fant det mulig å dømme om denne salmesamling ut fra lesning alene. Dernæst at han ikke var istand til så fort å fri sig fra en viss sår stemning i anledning av den måte som denne nynorske salmeboken steg fram på. Det viser sig mot slutten av Sivertsens artikkel at han kjenner sig sår ved den onde strid. «Samkjensla i kyrkjelyden lyt det stå helg ikring», sier han. Kan han da ikke forstå at en som til sitt innerste håpet på øket norsk kirkesamkjensle gjennem den nye salmeboken, og som nettop i det øieblikk da forventningen er høiest spent, fikk opleve et så uventet og så krasst vonbrot, — at han i det minste fikk ha lov til å tie?

   Kan hende at det like vel var best at det gikk som det gikk, kan hende at den reviderte nynorske med de 200 gamle salmer kan bli litt erstatning for det fellesskap som syntes i fare — i alle fall får nu livet dømme. Det betyr litet fra eller til hvad man måtte ha ønsket. Og vi gir med glede plass for hr. Sivertsens følgende hjertevarme ord. *Red.*

II.

Um det då er so at eg hev sakna ein rettleidande umtale og ei rettvis verdsetjing av «Nynorsk salmebok» i «Kirke og Kultur», so er det ikkje tanken med desse linone å prøva noko slikt. Men eg hadde hug til å føra fram nokre tankar og synsmåtar um den nynorske salmedikting i det heile som eg tykkjest ha fått klåra og stadfest ved røynsle.

Eg hev havt mitt arbeid ved skular for vaksen landsungdom, fylkesskular og folkehøgskular i 26 år. Lengste tidi på Austlandet, seinare på Sørlandet og i Trøndelag. Eg hev mykje jamt havt morgontimane, og vanleg hev eg da halde kor saman

med elevane mine med salmesong og oftast ei liti bibellesing. Likeins um sundagene i skuleheimen når det ikkje hev vore messedagar i kyrkja.

Og røynsla mi um salmesongen er då den: Millom den ungdomen eg soleis hev vorte kjend med, døyr dei danske og norskdanske salmane meir og meir ut. Det er i norsk salmesong vi hev sunge oss i samfund og havt glede og feststunder saman.

Um meg sjølv er det å seia at eg er vaksen upp fyrst med «Hauge» seinare med Landstad i ein heim med jamn kyrkjegong og mykje salmesong. At eg tidleg vart grundtvigianar, og vart serleg glad i salmane av Grundtvig og Wexels og so Landstad. Og det torde då seia seg sjølv at då eg kom til å styra songen, so vart desse salmane mykje brukte.

Men det gjekk so at ettersom dei nynorske salmane vart kjende i ungdomsflokkane, vart det alltid meir og meir hugnad med dei. Lenge uppgjenom åra gjeld no dette serleg Blix.

Og det gjekk so at eg kjende meg etter som åra gjekk meir og meir einsam når vi song dei andre. Og tid for tid fall dei meir og meir burt. Eg hugsar soleis serleg Grundtvig sin: Guds fred er mer end englevagt. Eg kunde han frå ungdomen i Grundtvig si eigi form og hadde sunge han mykje. Og vi brukte han. Men sidan vi fekk han i Blix si umsetjing vart dei ein av våre aller kjæraste og mest brukte salmar. Eg hev stundom prøvt å ta han fram att i si danske form, og det heilt til det siste; men det hev ikkje lukkast å få liv i han.

Dette er vel ellest eit heilt ålmennt drag. Når eg tenkjer på ungdomsflokkane i disse 26 åra, so ser eg klårt at det hev gått for seg eit mykje svært umskifte i hugane, burt frå det norskdanske, inn til det heilnorske. Og ikkje på noko umråde hev eg kjent dette so klårt og avgjerande som i salmesongen. Og eg kan ikkje finna at det er nemnande skilnad på landslutene der eg hev vorte kjend.

Når stridstankane er burte, so det kjem fram som ligg djupare i sjelene, då er det mi røynsle at norsk salmesong lyfter og sameinar ungdomen kvar helst det er i landet. Djupt set er det visst ikkje so langt millom nordmenn som det stundom kan sjå ut til.

Kven hev ikkje upplivt noko av det på stemna og store møte at livet braut fram i ein norsk salme so høgtidi kom av seg sjølv. Og det vart den store stundi i samveret.

Men la meg koma att til mine røynslor med salmesongen millom ungdomen.

Det vil vel ingen undrast på at eg som grundtvigianar tolka det som eg soleis upplivde som ei uppvakning av folkeåndi i ungdomslivet. Og at eg kom i tankar um ein duld men heilt røynleg og levande samanheng med den rike norske salmediktingi i seinare tid. For meg vart det eine som det andre eit utslag av ei uppvakning av gamle livsverde av norsk folkeleg kristendomsliv. Det kom for meg til å stå i ein levande samanheng med dei vonene um ei uppliving og ei uppvakning av folkeleg norsk kristendomsliv som Chr. Bruun og hans vener bad um og glødde for og kjempa for, — ein kunde vel mest seia — og blødde for.

No veit eg da og det at det hev sprunge fram salmar i norskdansk målform som sikkert hev varande verd, — i den siste mannsalderen og. — Og at her er skapt tvo svære nye salmebøker, «den reviderte», og den «den nynorske». Og enda so rart det kan sjå ut, so er dei vel båe sprungne fram av den same livsrørsla, trogen til heimlig norsk kristendomsliv. I «den reviderte» kjem dette fram både ved dei nye salmane som er komme inn, og ved det store arbeidet som er lagt på rettskrivingsformene. No kan ikkje eg sjå at dette med skriftformene er so stor sak som det ofte er gjort til. Det er i stor mun eit spursmål um tilvenjing. Det som verkar framandt og støytande i år, kan falla toleg bra for auga næste år.

Då tykkjer eg nok det hev meir på seg at det er kome inn eit og anna som eg med all god vilja ikkje kan få til å gje namnet salme, ting som eg lyt undrast yver når eg finn det i ei salmebok. Eg tenkjar her ikkje på songsamlingi.

No ja, det er vel ikkje so stor skade i det heller. Dei bli ubrukte, og i si tid utbytte.

Eg bør vel og tenkja som so: Når so skynsame folk som dei som her hev gjort arbeidet hev funne disse dikti verdige til å stå i salmeboki, so må det vera noko i dei som ikkje eg ser og skynar.

Men millom desse nye, dei på norskdansk og, finst det

tvillaust sers verdfulle salmar. Og salmar med djupe røter i norsk kristendomsliv, som både i innhald og form held høge mål.

Og eg undrast ikkje på at hugen til å få ei salmebok som i hovudsak samlar salmeskatten i norskdansk, kunde bli sterk nok til å føra saki fram. Og det skulde ikkje ha undra meg det minste um det hadde vore ei større og djupare glede å merkja over dette store salmeverket. Det kjennest i det heile underleg for meg at det visst er meir vonbrot enn glede som er kome til orde.

Men mon det ikkje og er sett voner til dette verket som måtte bli brotne?

For um nokon hadde venta at dette skulde bli eit heilt ut klassisk verk, so hev han etter mitt syn venta noko som var rådlaust. Det lyt vel bli ei viss kjensla av overgangstid i eit arbeid som dette. Difor tykkjer eg og at mykje av den kritikken som er komen fram ikkje hev fullt verd. Nett av di at kravet hev vore «det klassiske». Men det klassiske var dei store danske meistrane og so Landstad. Men det er dette skaparane av «den reviderte» hev vilja kome burt ifrå. Gustav Jensen var ein brennhuga nordmann, og ein mann med djupe røter i gamalt norsk kristendomsliv. Det er då visst Berggrav som ein gong hev kalla han den siste grundtvigianaren i Noreg. Han meinte kanskje då «den siste *store*»? — Kanskje tenkte han på ei rekkje som Wexels, Landstad og Gustav Jensen.

Og det er då tri gode grundtvigske namn. Men det er ei line i desse namni. Vår gamle folkelege kristendomsline går gjenom dei. Og eg trur Gustav Jensen hev set si eigi stilling slik. Og teke livs uppgåve av det. Ein kan då so vel skyna Gustav Jensen sin trong til å få løyst norsk salmesong ut frå den danske tradisjonen. Trongen til «det folkelege» høyrer no ein gong grundtvigianaren til. Hans varme nordmannshjarta hev ikkje gjeve han fred. Landstad hadde prøvt med ei mykje meir norsk målform enn den som vart godkjend til slutt. Verket måtte førast vidare, og han høyrde samanhengen til. So gjorde han det so godt han kunde. Men kritikken hev fore hardt med arbeidet hans. Eg er ikkje vis på um det er med full rett. For som eg alt hev sagt: Ei

salmebok no på norskdansk lyt bera på merke av overgangstid. Anten det, eller og lyt ho søkja sin klassiske grunn hjå Kingo, Brorson og Grundtvig. So vidt eg kan sjå hev Landstad gjort det. Han hev både i si eigi salmedikting og i sitt salmeboksarbeid teke tonen etter Grundtvig. — Og ingen bør undrast på det. Grundtvig var då som Bjørnson sa det «den største ånd i Norden». Og når ein mann fylgjer det som i sanning er stort i det som i sanning er godt, da gjer han best han kan. Men um Landstad soleis i sin salmetone er i samklangen med dei store danske meistrane, og då serleg med Grundtvig, so er han i sin personlegdom fullt ut seg sjølv. Difor er hans verk ekte og edelt. Men hans innleving i Grundtvig er mykje djup. Hans edlaste meisterverk er vel «Jeg ved mig en søvn i Jesu navn». Men vilde ein skynsam salmekjennar kome til å undrast noko serleg um han hadde funne denne salmen i ei samling som bar Grundtvigs namn? —

Når då Grimelund og Hauge og dei andre i samtidi sette i verk tiltaket med Hauges salmebok, so var det visst likevel ikkje fyrst og fremst for det danske målet skuld at det måtte haldast reint og ulasteleg. Men mykje meir var det vel av di dei var redde Landstad sin Grundtvigianisme.

No kjenner ikkje eg Landstad sitt eige arbeid slik det upphaveleg var. Eg kjenner det berre i Landstad salmebok. Og det er vel so med dei aller fleste av oss. Men eg trur Landstad fortente det av folket sitt at arbeidet hans vart kjent slik som han sjølv hadde gjort det. Kunde det ikkje på ein eller annan måte ia seg gjera å få det utgjeve? Enn i Norvegia Sacra? —

Slik som ein no kjenner Landstad salmebok må det vel vera rett å døma soleis, at salmetonen hans er i den djupaste og finaste samklang med dei danske meistrane, serleg Grundtvig.

Men eg trur det um Gustav Jensen at det var denne danske salmetonen han vilde koma burt i fra.

Det er rart å sjå korleis den eine etter den andre undrar seg yver at han tok burt Landstads namn av titelbladet på sitt eige framlegg. Ragnhild Bretteville Jensen greier det med rettskrivingsvandskar.

Det må då vel vera å gjera urett mot Gustav Jensen.

Eg finn det rimeleg at han sette sitt eige namn av di det

var hans eige verk. Og at han var fullt klår yver at det var hans verk.

Han vilde burt frå den danske salmetonen; han vilde skapa eit nytt verk.

Og han kom so langt at brotet kjendest. Og det er vel mykje det som ikkje hev gjort godt. Den avjamning og avsliping i brotflatone som seinare er gjort, hev mildna denne kjensla, og tid og vane vil og gjera sitt. Når «komiteens arbeide for en så stor del kom til å bestå i å føre salmene tilbake til Landstads form,» [1]) so er då det i strid med det Gustav Jensen vilde med sitt arbeid.

Og det hev vel ein gong for alle slege fast, at med rettskrivingsretting let det seg ikkje gjera å skapa dansk salmetone um til norsk.

Men endå trur eg Gustav Jensen lyt få ha den æra, at det meste som er gjort til å nya upp dei gamle salmane so dei er meir bruklege, det hev han gjort.

Og alt i alt lyt eg seia meg samd i at den reviderte hev visse fyremuner for Landstad. Det er ei ny salmebok. Og det er lagt ned eit stort arbeid og sikkert mykje godt arbeid og. Men eg kan ikkje finna at den reviderte er noko storhende i Noregs kyrkjesoga.

*

Men den nynorske *salmedikting* frå Elias Blix til Hovden og Støylen ser eg som eit storhendi i norsk kyrkjesoga, og mest avdi *dette rike frambrotet frå norske kjeldor hev skapt norsk salmetone.*

Kor store dei danske meistrane er, dei kunde då ikkje anna enn å syngja ut det livet som låg djupt i Danmarks kristenfolk.

Og so sant her et eit gamalt norsk kristendomsliv, so måtte det og bryta seg fram ein dag og sprengja den danske hamen som hadde vore klædnaden det hadde bore so lenge.

Dette hende då Elias Blix stod fram som salmeskald. Og den stille festen som fylgjer salmane hans, er vel ei attkjenningsglede.

---

[1]) R. B.-J.

Er det no ikkje noko merkeleg i dette, at Blix med ein gong og heilt sjølvsagt skapar klassisk norsk salmesong?

Men er no Blix ein stor salmediktar? Kan han stillast saman med dei «store» danske? Det hastar visst ikkje so svært med svaret på det.

Men han hev grunnlagt norsk salmetone. Og dermed er her ei norsk salmedikting, sermerkt for folk og natur, som store krinsar av folket (eg vågar visst ikkje å bruka sterkare ord no) gled seg i med den stille varme attkjenningsgleda. Tonen kjennest heilt ekte. Dette er vårt kristendomsliv. Det er ikkje meir stormande i lovsongen. Det kled seg helst kravlaust med varsame fargar. Men det er vel og det som er sant. Noko verkeleg stortid med åndeleg liv og kraft er det vel ikkje so godt å finna i norsk kyrkjesoga. Det skulde vel då vera i vår eldste kristentid. Dersom Adam av Bremen gjev eit heilt rett bilete, so skulde frambrotet av kristendomslivet i missjonstidi ha vore rikt og storfelt.

Men som vi kjenner norsk kristendomsliv no, so er det stillsleg og bljugt, og ikkje so svært rikt heller.

Det er eit vers hjå Ibsen:

Din rige lady er lys som en vår
hendes hånd er som silke fin.
Min hustrus hånd den var grov og hård;
men hun var nu allikevel min.
Dit barn har guldhår og øine blå
som en liden Vorherres gjest;
min datter var intet at agte på,
hun var Gud bedre det mager og grå
som fattigfolks barn er flest.

Lat det for det fyrste tena til svar på det um salmediktarane våre på nynorsk mål kan stellast jamsides dei store danske. Dei er våre. Dei syng ut vårt kristendomsliv.

Eg veit vel at vi ikkje eig ein salme på norsk som kan liknast ihop med Grundtvigsalmen: «I al sin glans nu stråler solen». Slik stormande jubel i lovsong hev vi vel aldri havt. Og det kan vi ikkje heller venta å få utan ei mektig uppliving i sjølve kristendomslivet. Men kjennest ein ved den stille tonen, den vare måten å bera fram dei gode skattane på, so kjenner ein varmen her og:

So sende Gud sin ande
som dogg på turre jord.
Då vakna liv i landet,
då grøddest vent Guds ord.

Då er det sæle tider
for Kristi kyrkjegrunn
Då lauvast det i lider
då livnar det i lund.

Då ljosnar det i landet
frå fjell og ned til fjord.
Då losnar tungebandet,
då kved Guds folk i kor.

Då skin det yver strender
som sol ein sumarkveld.
Då gløder kring i grender
ein heilag altareld.

Den norske salmetonen lyder stundom svært klår just i norsk umsetjing frå dansk. Eit Brorson-vers lyder:

hjå Broson:

Den yndigste rose er funden
blandt stiveste torne oprunden.
Vor Jesus den deiligste pode
blandt syndige mennesker grode.

hjå Blix:

Den fagraste rosa er funni
ho upp millom klunger hev runni.
Vår Jesus den dyraste blomen
rann upp or ei ætt under domen.

Det er ikkje berre skilnaden i ordval og bilete som sermerkjer salmetonen her: Den deiligste pode — Den dyraste blomen. Det er mykje meir den siste lina som set skil. Det er berre ventande etter norsk og dansk poesi i det heile at den norske tonen er djupare og tyngre: «Rann upp or ei ætt under domen». «Blandt syndige mennesker grode». Norsk kristendomskjensla ber på tyngre byrdor.

Der dansk salmetone leikar høgt på strengjene, der leitar den norske etter ein djup orgeltone.

Sjå det same hos Grundtvig: «Vidunderligst av alt på jord». — Hjå Blix: «Det største under her på jord». — Dansk tone: vidunderligst. — Norsk: Det største under. Den norske tonen ligg djupare og hev ein tyngre klang. I norsk kristendomskjensla ligg ålvoret djupare og tyngre.

Kanskje det kjem av at norsk salmetone er runnen or eldre kristendomsliv enn hjå grannane våre. Kanskje det hev ein samanheng med at reformasjonen gjekk so mykje djupare i svensk og dansk folkeleg kristendom, so heile folkelivet vart nyskapt i den store rørsla. Vi fekk ikkje nokor nyskapande reformasjonsrørsla. Livsens stille straum hev glide stilt fram gjenom tidene. All umskaping hev kome seint, og nokon storm av åndsens ver hev det ikkje kome til oss. Den uppliving av vår gamle stilslege kristendom som heldt på og tok seg upp til ei sterk og rik rørsle kring midten i fyrre århundra, vart kasta salt på og nedtrådd. Men ho gav oss då både Landstad og Lindemann og Blix.

Ein måtte venta norrøn klang i norsk salmetone. Og eg vilde venta av kvar upplyst nordmann at han kjende att den norrøne klangen i ny norsk salmedikting, — vår eigen gamle folketone. Kor han er heilskapt og klår i «Gud signe vårt dyre fedreland». — Og kor han er seg sjølv lik endå i små vers som Blix sjølv ikkje heldt verdige til å vera med:

Lerka stig so høgt mot sky,
syng sin song kvar morgon ny.
Syng og du for Gud ei visa
so du kan hans nåde prisa
og hans underfulle verk!

Syng då helg og vyrkedag,
syng i heim og kyrkjelag,
um Guds storverk og hans styre,
um vårt fedreland det dyre,
um alt godt som hjarta gled!

Blix skapte norsk salmetone. Og det er alt eit vakkert kor som syng.

Det er vel so at salmetonen hjå eit folk alltid er levande samanvaksen med folkevisa. Det må no vel vera svært klårt hjå dei danske og vel alle sterkast hjå Grundtvig. Den danske salmen er då og grunndansk, kavdansk. Alt Kingo var som ein veit klår dansk målmann. Og for Grundtvig var uppreising og uppliving av morsmålet hans store hjartesak. Og det er vel serleg gjenom salmediktingi at dansk kristeleg åndsliv klåra seg ut og frigjorde seg frå den sterke tyske påverknaden i reformasjonen.

Sjå det som soleis hev hendt for lenge sidan hjå danskane, det hev hendt i dei siste mannsaldrane hjå oss. Alt i 1901 sa biskop Bang i ein tale um Elias Blix: «Mangen en prest og mangen lægmand har med undren opdaget at Gud midt i blandt oss har opreist ein stor salmedikter som før ikkje kjendtes». Og riksråd Chr. Knudsen sa i stortinget: «Jeg anser Blix's salmer efter sit indhold for at være noget av det smukkeste og bedste vor poetiske litteratur eier, og salmedikteren selv for å være en salmedikter i ganske særegen grad av Guds nåde.» Og prost Lützow Holm: «Der findes vel ikke vakrere salmer end: No livnar det i lundar, eller Dagsens auga sloknar ut, derfor er det ogsaa mit inderlige ønske at hver salmebok i landet maa komme til at indeholde disse salmer.» Og det som desse gode mennene sa ved den tid då Blix slutta si livsgjerning, det er seinare stadfest av det jamne folket. Her er ingen salmediktar som no bli so mykje songen som Elias Blix i vårt land. Det kan ein sikkert heilt trygt seia.

Det er kanskje nokon skilnad på den måten desse lærde og gode mennene verdsette på, og so det ålmenne folket si verdsetjing. Men det er ikkje vandt å merkja varmen i ordi og skyna at dei var djupt gripne og såg at dette var ei storhending i vårt kyrkje- og kristendomsliv.

Det ålmenne folket hev no berre teke til å syngja dei norske salmane. Og gjenom den røynsla det hev gjeve, hev dei vorte dyre og kjære. No er det vel so at den reint litterære verdsetjing og utgreiding lyt dei lærde greida med — alltid. I kyrkja gjeld røynsla. Og verdsetjingi av røynsla er avgjerande. Men røynsla hev alt stadfest at evne og trong hev her eit verdfullt møte. At her er ein vokster som krev rom. Ein vokster som gjerne skulde ha fred og livd.

Eg skal gjerne tilstå at salmeboksaki ikkje vart løyst på den måten eg heldt for den beste. Dersom eg skyna det rett som gjekk for seg på fyrre landsprestemøtet, so var det der eit framlegg — eg trur frå presten Blessing Dahle — som gjekk ut på at ein av båe dei nye salmebøkene skulde få utarbeidet *ei* salmebok åt den norske kyrkja med umlag like mykje på nynorsk og norskdansk. Det hadde vel vore god løysing.

Som det no vart, er ein utsett for strid som kan vera alt anna en god.

Eg lyt seia meg djupt usamd med alle som manar til å reisa striden brått og kvast for den eine eller den andre av salmebøkene. Det er ikkje rett å bråtaka kyrkjelydane med ei slik sak.

Alle stader der det er tvil, der kyrkjelydane ikkje er klårt samla um den eine eller den andre av dei nye salmebøkene, der bør det ikkje drivast fram ei avgjerd. Det står ingi naud på oss som hev Landstad salmebok. Vi må kunna venta medan dei som vil, kan få tid til å setja seg inn i det som skal avgjerast. Eit par år er ikkje det minste for mykje. Og er spursmålet teke upp, og det kjem fram ynskje um utsetjing som hev gode grunnar for seg, so bør det takast umsyn til det. — Um det so er fleirtal for å ta i bruk den eine eller den andre av dei nye. Vi lyt koma burt frå kamplysten i denne saki. Her er det for mykje det gjeld til å la målstriden eggja upp til ei avgjerd som kan kjennast som sår urett for mange. Og alle verst er det der presten kjem burt for kyrkjelyden og stridsmannen i målstriden eller enda verre — ein standsbunden partimann står att og fiktar. Anten det då er riksmålsforbundet eller det er Noregs mållag som kan notera ein siger, so er det berre ei sorg meir. Samkjensla i kyrkjelyden må det stå helg i kring. Lat det vera sakleg upplysning og verdsetjing. Lat oss få nye signal! — Ikkje brå og ill strid, men verdfull uppklåring.

Og då er det *no* den nynorske salmediktingi som kyrkjebladi våre treng å syna ei serleg umsorg og ein ny vyrdnad.

> Thi takker vi Gud vår fader god.
> — — — — — — —
> for alt på vår mark i tusen år
> der grode til sjæleføde.

No hev vår fader god late det gro fagert og rikt i salmeåkeren vår her til lands ei tid. So skulde vel vi ta imot med barnleg takk og nytta dei gode gåvone på det beste.

Nils Sivertsen.

KARAKTER I KINA

DEN KVINNELIGE REKTOR FOR I-FANG-SKOLEN I CHANGSHA

I Kina betyr den enkelte person lite. Det som betyr noe er familien, stammen, flokken, massen. Den enkelte betyr oftest bare noe sammen med de mange.

Dette system skaper ikke personligheter, og slett ikke sterke personligheter, sterke karakterer. Sterke blir de bare sammen med de andre. Den enkelte for sig er svak, fryktsom, ofte feig. Hvad kristendom kan skape av kinesisk karakter viser I-Fang-skolens dramatiske historie.

Dsenn Bao-suinn tilhørte en av de største og mektigste slekter i Hunan provins. Hennes oldefar var den berømte *Dzenn Gvø-fan,* som sammen med den engelske general *Gordon* slog ned Taipingoprøret, som varte i 14 år, fra 1850 til 1864, og bragte Kina og dets folk så megen lidelse. Hennes bestefar var Kinas utsending til Russland, og avsluttet en traktat med dette land i 1881.

For vel 20 år siden var Bao-suinn elev ved en middelskole, drevet av et misjonsselskap i en annen provins. Der fantes ingen slik skole i Hunan da. Selv om Bao-suinn var bare 14 år den gang, så hadde hun et åpent øie for sitt fedrelands ulykkelige stilling blandt folkene. Og hun følte en brennende trang efter å hjelpe landet sitt. Men hvordan skulde det skje?

Hun studerte på ny de gamle *kinesiske klassikere,* de hun som barn hadde måttet pugge i småskolen. Nu studerte hun dem, drevet til det av fedrelandskjærligheten. Men hun fant ikke den hjelp hun søkte, hverken for sig selv personlig eller for landet.

Næsten fortvilet vendte hun sig til *kristendommen.* En gammel onkel, som var begynt å interessere sig for «den nye lære», kom henne til hjelp. Sammen med ham leste hun evangeliene. Hun syntes hun fant hvad hun søkte. Noen måne-

der gik. Så skrev hun til sin mektige far og bad om tiltillatelse til å bli kristen. Han sendte henne som svar en liste over forskjellige religiøse bøker, og påla henne å studere «alle religioner» før hun tok et skritt som vilde utelukke henne fra familien.

Med stor flid gav hun sig til å lese *taoistiske, buddhistiske og muhamedanske* bøker. Det var altså de religioner den gamle konfucianer kjente til uten om kristendommen. Efter henimot et års studium og eftertanke var det blitt helt klart for den unge pike at alene kristendommen gav hvad hun søkte både for sig selv og sitt land. Hun blev en kristen.

Noen år efter finner vi henne i Londen. Hun forstod at skulde hun kunne bli noe for sitt land, så måtte hun skaffe sig en god, moderne utdannelse. Hun blev en av de første kinesiske kvinnelige studenter i utlandet. Det var forholdsvis lett for henne å komme til England, for hennes onkel var nettop utnevnt til den første kinesiske ambassadør i London.

Hun fikk også hjelp på annen måte. En god, from engelsk kvinne, som hadde vært hennes lærerinne på middelskolen, frk. *Barnes,* sa op sin stilling for helt å kunne ofre sig for *denne ene.* Hun mente at fikk *denne ene* denne rette utdannelse og utvikling, så kunde hun bli meget mer for *de mange* kinesere enn en hel flokk utenlandske misjonærer. «Kina må kristnes ved kinesere». Frk. Barnes blev til stor hjelp for Bao-suinn under hennes Englandsophold.

Mens hun var i England, undret mange sig over Bao-suinns dyktighet, og ikke mindre over hennes fromhet og kraft som kristen. De tenkte ofte: mon hvad hun skal bli for sitt land?

Bao-suin selv hadde allerede lagt sin plan. Hennes tanker var begynt å gå den vei allerede før hun forlot Kina, og planen modnedes mens hun var i England: Hun vilde reise tilbake til sin fødeby Changsha. Der vilde hun grunne en skole for unge piker. Hun vilde utdanne sterke, kristne ledere, som kunde bli til virkelig hjelp for Kinas land og folk.

I 1917 drog hun tilbake til Kina. Frk. Barnes fulgte henne. Likeså hennes fetter, en kristen ung mann, sog også hadde fått sin utdannelse i England.

Mange gode stillinger stod åpne for disse to unge, vel utdannede mennesker, da de kom tilbake til sitt fødeland. Men

de gav begge avkall på ære, berømmelse, høi lønn og et behagelig liv i en av de store byer. De reiste tilbake til deres egen by, Changsha, der langt inne i Hunan provins og tok fatt på den store og umåtelig vanskelige opgave å grunnlegge hvad de håpet skulde bli et *universitet for kvinner i Midtkina.*

I 1918 under krig og uro og utallige hindringer av mange slag fikk de åpnet sin skole. De kalte den *I Fang skolen.* Det var ingen stor og opsiktsvekkende begynnelse de fikk gjort. I et tarvelig, leiet lokale satt der 8 unge piker. Det var hele elevflokken. De fikk dog snart bedre lokaler. De fikk flytte inn i et stort tempel, som Hunans regjering og folk hadde skjenket familien Dsenn til ære for hennes berømte oldefar, generalen. I den store vakre have som omgav templet fikk de bygget og innredet lokaler som gav plass for omkring 100 elever.

Efterhvert som skolen blev kjent kunde Bao-suinn fått mange flere elever. Men hun vilde ikke ha flere, til tross for at skolens økonomi vilde tjent på det. Hun tok sikte på å ta sig av hver enkelt av sine elever, og det kunde hun ikke, hvis de blev for mange.

Skolen var en privatskole, men innregistrert hos regjeringen. Og hun fulgte derfor den offisielle skoleplan med den forandring at kristendomsundervisning kom til som nytt fag. Det fikk hun tillatelse til. Regjeringens skoleinspektør satte skolen meget høit.

Det viste sig snart at skolen ikke var lik andre skoler i Changsha. Mest lignet den jo de av misjonene drevne skoler, men i enkelte henseender stod den over disse.

Plassen tillater ikke å fortelle meget fra skolens virke gjennem årene, men enkelte karakteristiske trekk må berettes. Den moderne studenterbevegelse i Kina var begynt allerede i 1918. Denne bevegelse krevet, at elevene, studentene skulde styre skolene. Videre blandet den sig ofte på en uheldig måte inn i landets politikk, især utenrikspolitikken. Vi kjenner jo til de mange anti-ditt og anti-datt-bevegelser som skoleungdommen har fått i stand i Kina i de senere år. Som en ildebrand har denne bevegelse faret over landets skolevesen, og resultatet har stort sett vært at landets skolevesen nu mest

ligner en rykende brandtomt. Skolene er blitt de rene karrikaturer av hvad skoler bør være.

Men Dsenn Bao-suinn forstod dog også å ta denne bevegelse i sin tjeneste og la den bli et middel til å nå målet. Hun lot elevene få det selvstyre som ødela de andre skoler. Både lærere og elever hørte til studenterforeningen, som avgjorde alt hvad der angikk skolen. Og selv om elever og lærere står helt likt, når de samles til foreningens møter, så gikk det bra på I Fang skolen. De ødeleggende skolestreiker og de urimelige forlangender fra elevenes side, som fullstendig ødela statsskolene, kjente man ingenting til på I Fang.

Elevene blev behandlet som voksne og opøvd i å opføre sig som voksne. Studenterforeningens møter kunde ofte bli lange. For man fikk lov til å diskutere så lenge man vilde. Ingen kunde gripe inn og forlange møtet avsluttet uten møtet selv. Det kunde nok bli en tålmodighetsprøve for lærerne, især for de rastløse, utålmodige utlendinger. «Men vi får betale den pris for å få en vel ordnet og styret skole. Ingen skal føle sig tilsidesatt, alle skal få komme frem med hvad de har på hjertet» sa Dsenn Bao-suinn efter et langt møte.

Det gode forhold mellem lærere og elever førte til at studenterforeningen aldri gikk til *å beslutte* noe som lærerne fant de ikke kunde gå med på. Der blev aldri øvet tvang fra lærernes side. Men det er selvsagt at deres sterke kristenpersonlighet øvet en veldig innflydelse. Dette gjelder da især Bao-suinn selv.

Beslutninger som ikke stemte med hvad andre skolers studenter ønsket og forlangte blev derimot ofte fattet. De mangfoldige demonstrasjoner, som skoleungdommen fikk i stand i Changsha, holdt I Fang sig borte fra. De blev bedt om å være med, de blev truet til å være med, der blev øvet press på dem, som ingen annen kunde stå imot, ikke en gang elevene ved misjonenes skoler. Men I Fang pikene stod fast. De lot sig ikke rive med. Det viser at Dsenn Bao-suinn hadde opnådd noe av hvad hun arbeidet for.

En gang da den antijapanske agitasjon var på det høieste, blev det forlangt at I Fang skulde være med i demonstrasjoner. De nektet. Mens andre skoler lot lekser og lesning fare i dagevis, arbeidet I Fang studentene som vanlig. — Men

i sin fritid fikk de i stand sitt eget demonstrasjonstog og holdt et stort møte på en åpen plass i byen. Her forklarte de for folk hvorfor man måtte kjempe mot japanerne. Men samtidig la de til at hvis der fantes en skole i Japan som lignet I Fang, så vilde de sørge for at en student fikk stipendium til å reise til Japan til denne skole. Der skulde selvstendighet og mot til å kunne si dette under den ophidselse som hersket i byen da. Et mot som er enestående i Kina.

Da kommunistene fikk makten i Hunan kom I Fang i unåde. Og grunnen til dette var vesentlig at skolen atter våget å ta et selvstendig standpunkt til en «patriotisk» sak. Det var foreslått av landsstudenterforeningen at man skulde samle 2 millioner kroner og for disse bygge en minnehall til Sun Yatsens minne. I Fang sendte da et telegram til hovedsetet og sa at de mente at en slik ødsling med folkets penger stemte lite med «folkets fars» prinsipper. Han (Sun Yat-sen) vilde sikkert ikke ha likt det, om han hadde visst det før han døde. Vilde de derimot bruke pengene til noe nyttigere, så vilde I Fang være med. Et nytt eksempel på at I Fang var besjelet av sann patriotisme, og ikke den blinde, ødeleggende, brautende patroisme, som har skadet Kina så meget.

Kommunistene fant snart ut at en skole av denne art passet dårlig inn i de rødes personlighetsdrepende parti. De begynte derfor å legge hindringer i veien for Dsenn Bao-suinn. Bygningene blev tatt i bruk av en kommunistisk forening. Man forsøkte også å tvinge Dsenn Bao-suinn til å skrive under en erklæring om at hun på ulovlig vis hadde tatt bygningene i bruk. Hun nektet dette. Man truet med å fengsle henne. Fengsel i Kina er ofte verre enn døden. Sjofle angrep på henne og hennes fetter blev trykt i avisene. Hunan studenterforening bad regjeringen lukke en skole med en så farlig bestyrer.

For å undgå at skolen blev lukket trak Dsen Bao-suinn sig tilbake som bestyrer av skolen. Hun bad en komité av skolens elever overta det hele, og sørge for at skolen ikke blev lukket. Hennes venner rådet henne til å flykte fra Hunan, men det vilde hun ikke. Under stor fare blev hun i Changsha, og øvet i det stille sin gode innflytelse på skolen.

Da høsten 1926 kom, ordnet de eldste av pikene med time-

plan, fikk i stand klasserum i hvad der var igjen av bygningene, og skolen blev åpnet til fastsatt tid med alle de gamle elever og 16 nye.

Ingen bestyrer. Uro og lovløse tilstande i byen. Kommunister som bodde inne på selve skolens grunn og la alle slags hindringer i veien. Allikevel gikk skolen sin gang. Ved enkelte skoler drevet av misjonene måtte man gå til å sløife kristendomsundervisningen for de elever som ikke ønsket den. Ingen tenkte på å bli borte fra kristendomsundervisningen på I Fang. Morgenandakter og bibelklasser hadde man som før.

1. januar 1927 var I Fang den eneste høiere skole (fra middelskole og opover) av de kristne i hele Hunan som var åpen. Den var også den eneste av hvilket som helst slag i hele Hunan, som ikke hadde vanskeligheter med disiplinen.

Efter kinesisk nyttår (februar) blev forfølgelsen meget verre. I april blev det så galt at de av misjonærene som ennu var igjen måtte reise, de fleste av dem. Kirkene og misjonenes eiendommer blev tatt i bruk av de røde. Men I Fang fortsatte fremdeles.

Dog — til slutt måtte også den lukke. Den 8. april kom en flokk av bondeforeningens menn inn på skolen og sa de vilde ha alle bygningene. Studentene skulde få en time til å pakke sine saker på. Så måtte de forsvinne. Skoleutstyr og annet som hørte skolen til måtte ikke fjernes.

Studentene pakket da sine få eiendeler. Dsenn Bao-suinn kom tilstede mens dette stod på. De tryglet og bad henne at hun måtte forlate skolen straks. Der var fare for hennes liv. Men hun vilde ikke gå før elevene gikk. Så samledes de da i en av skolesalene til et siste kort møte. Vebnede, rå menn stod allerede i dørene og blev vidne til dette møte. Elevene sang en salme, noen få talte ganske kort, og så marsjerte de ut med Dsenn Bao-suinn i spissen. Utenfor hovedporten vendte de sig og ropte innover: «Ånden fra I Fang vil aldri dø!»

En slik slutning er en seier midt i nederlaget.

Erling Gilje.

LITTERATUR

Niels Treschow. En opdrager til menneskelighet. Av *A. H. Winsnes.* Aschehoug 1927.

Unner julesjauens bokri domper de fleste borti en eller flere bøker som de efterpå sier sig selv knapt var læsningen værdt. Man legger boken væk og har intet igjen uten ergrelsen og spildt tid.

Når det efterhvert kommer litt mere ro og dermed overblikk over bokhøsten trær i større klarhet hvert år enkelte få utvalgte bøker frem og blir stående. De gikk kanske ikke så varmt og raskt under juletravelheten, men de går avsted året igjennem med bud til stadig flere. Slik vil det gå med Winsnes' bok om Treschow. Det er meget å ønske at det må gå slik. Den passer ikke sammen med julematen men den er åndelig beslegtet med det dypeste i juleevangeliet. Ganske visst er innholdet alt annet end klædt i barnlig form, det trær frem i filosofiens dragt og med en spenstig tankes styrke; men er derfor netop en bok for læsere av «Kirke og Kultur». Vel var Treschow ingen kirkens mand, men meget mere en høitstående kulturens representant. —

Det er et overordentlig fortjenestfuldt tiltak av dr. Winsnes å trekke denne menneskelighetens fremragende opdrager frem av glemselen og gi mange av oss, som slet ikke kjente ham, anledning til å berikes av denne platoniske ånds tankeverden.

Det er kanske også et rigtig tidspunkt å gjøre det på. Vi er efterhvert ikke så litet trette og kjed av den «moderne litteratur». Litt av den stemning som kunne gripe soldatene i 'skyttergravene så de kastet al annen litteratur end bibel og de største klassikere vækk er ved å bemegtige sig stadig flere. Vi forstår ganske tydelig at ikke alt nyt er godt fordi det er nyt, men meget av det gamle er ypperlig, ti det har bestått prøven; det lever gjennem seklerne. Vi spør mere end på lang tid efter det ypperste!

Om Treschow vel ikke hører til «klassikerne», er det dog netop klasicismens ånd han representerer. En kulturens talsmand for hvem kultur betyr en frigjørelse av indre krefter, av det nye i mennesket; en forkynder av humanitetens evangelium, en gjenopstanden platonismens talsmand.

Sjelden interessant er referatet av Treschows opgjør med Kant; hvor sjelen i T.'s moralfilosofi åbenbarer sig. Det er ikke det kategoriske imperativ men kjærligheten til ideen, trangen til det fuldkomne, amor divinus.

Ypperlig, og formodentlig vel egnet til forargele for mange og til hissig motsigelse, er T.'s skarpe kritik av handelsånden; kulturens store fare og fiende.

En idealistisk tolkning av livet omkring «det evige menneske ideé» med sterkt individualitisk eftertryk på personlighetsproblemet møter en gjentagende. En spekulajon der er helt igjennem religiøst underbyg-

get. Religionen er født av fornuftinstinktet eller fuldkommenhetstrangen, evighetslengselen. Kristendommen er «åndens religion», Kristussymbolet er betegnelsen for høidepunktet i menneskeslegtens religiøse utvikling. Men det gjeller å frigjøre den religiøse følelse for ethvert trykk av dogmer.

Likesom hos Schleiermacher møter vi hos T. et utpreget forsøk på å harmonisere det menneskelige og det kristelige.

Det er ikke gjørlig, heller ikke ønskelig i en kort anmeldelse å gå yderligere i detaljer. Dr. Winsnes' fremstilling og referat er helt igjennem fengslende og løftende. Man befinner sig i en verden av høi kultur og ideel streben forbundet med en menneskelighet der virker netop løftende og opdragende.

R. Selvig.

Fra dagens arbeide. Av *H. Ostenfeld.* 150 sider. Aschehoug & Co. (dansk).

Den gir et tiltalende indtryk, denne lille bok, av en dansk biskops pastorale sind likeoverfor menigheter og prester. Ikke at han vil herske over sjæle, men arbeide med paa deres glæde! «Spørsmaal jeg mødte paa min vei, og forsøg paa at utrede dem» —, slik karakteriserer biskopen sin bok. Og læserne forstaar let hvordan de emner forf. behandler blir aktuelle for ham, og for mange i vor tid. Gjennemgaaende blir man ogsaa taknemmelig for det lys forf. prøver at kaste over spørsmaalene. Egentlig teolog, med sterkere følelse for spændingsmomentene i de mer komplicerte problemer, er biskop Ostenfeld næppe. Det er den praktiske, varmt optatte og sundt indstillede Gudsrikearbeider som rækker haanden ut i fortaaelsesfuld kjærlighet saa langt som hans religiøse sans og kristne samvittighet tillater ham at kjende brorskap og fællesliv i de største ting. Og det gjør meget godt at bli budt et slikt haandslag.

Boken anbefales ikke mindst — i ærbødighet — alle vore biskoper.

B. J.

Tilkomme ditt rike. Årsbok utgiven av Svenska Kyrkans Missionsstyrelse. Diakonstyrelsens bokförlag.

158 store sider, rikt og godt illustreret, kan de sende ut for 1,75. Med et vekslende, virkelig karakteriserende indhold, fra det lette stof med smaafortællinger og situationsrids, til den gedigne avhandling, som prof. Knut Westmans stykke om Sun Yat-sens «liv och verk».

Det er den «tjuguandra årgången».

Vi har vist god grund til at misunde svenskene en publikation som denne. Det maa kunne bety en mægtig faktor til at styrke missionsaanden herhjemme. Jeg beder om at faa gjøre opmerksom paa boken her i tidsskriftet, baade fordi den kan gjøre regning med taknemmelige læsere ogsaa blandt norske missionsvenner, og fordi vore missionsautoriteter bør tænke paa at faa ut noget lignende. Vore «missionskalendere» har ialfald adskillig at lære av denne svenske aarbok.

B. J.

REDAKSJONENS ADRESSE: GRØNLANDSLERET 44 OSLO.